

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

katedra práva

**PŘECHOD PRÁV PO SMRTI
NOSITELE JINAK NEŽ DĚDĚNÍM**

Bakalářská práce

Zuzana Husáková

PRAHA 2014

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra práva
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Husáková Zuzana

Podnikání a administrativa

Název práce

Přechod práv po smrti nositele jinak než děděním.

Anglický název

Devolution of right after the death of the rightholder otherwise than by succession.

Cíle práce

Cílem BP je pojednat o jednotlivých právech a povinnostech, které po smrti nositele přecházejí na jiné subjekty mimo rámec dědění. Pozornost bude věnována definici těchto práv, podmínkám, které musí být splněny, aby došlo k právoplatnému přechodu ze zůstavitele na třetí osobu a i samotným právním nástupcům, kterých se přechod týká.

Dalším cílem je analýza fungování tohoto právního nástupnictví, zhodnocení právní úpravy a její uplatnění v praxi.

Metodika

K získání informací pro BP použijí dostupnou literaturu specializující se na danou problematiku, judikaturu a rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, pomocí kterých uvedu příklady z praxe a pokusím se vytvořit modelový případ.

Harmonogram zpracování

HARMONOGRAM:

1. Sběr dat, vyhotovení zadání práce do 30.06.2013
2. Vypracování teoretické části do 31.01.2014
3. Vypracování praktické části do 28.02.2014
4. Odevzdání práce do 31.03.2013 dle závazných pokynů PEF ČZU

Rozsah textové části

35 - 45 stran, přílohy

Klíčová slova

dědění, přechod práv, přechod nájmu bytu, osobnostní práva, autorská práva, postmortální ochrana, peněžité dávky sociální povahy, pojistné plnění

Doporučené zdroje informací

zákon č. /1993 Sb. Listina základních práv a svobod

zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Občanský zákoník-komentář

Autor: Balák, Korecká, Vojtek

Vydavatel: C. H. Beck Praha, 2011

Přehled judikatury ve věcech nájmu bytu

Autor: Korecká

Vydavatel: Wolters Kluwer ČR (Aspi)

2011 ,Praha

Autorský zákon - Komentář

Autor: Chaloupková, Holý

Vydavatel: C. H. Beck 2012 Praha

další zdroje:

Zveřejněné publikované obhájené závěrečné práce (DP)

Judikatura Nejvyššího soudu, resp. soudů ČR

DALŠÍ LITERATURA A ZDROJE po dohodě s vedoucí bakalářské práce

Vedoucí práce

Kadlecová Eva, JUDr.

Termín odevzdání

březen 2014

Elektronicky schváleno dne 28.10.2013

JUDr. Jana Borská

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 5.12.2013

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan fakulty

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Přechod práv po smrti nositele jinak než děděním" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce JUDr. Evy Kadlecové a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28.11.2014

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní JUDr. Evě Kadlecové za odborné vedení práce, užitečné rady a připomínky při zpracování bakalářské práce.

Přechod práv po smrti nositele jinak než děděním

Devolution of right after the death of the rightholder otherwise than by succession

Souhrn

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou práv a povinností, jež přecházejí po smrti nositele na jiné subjekty mimo rámec dědění. Jedná se o zvláštní režim právního nástupnictví, kterému se tak děje na základě právní úpravy obsažené v jednotlivých zákonech. Jsou zde shrnuty teoretické poznatky právní úpravy práv a povinností, jež v souvislosti s úmrtím fyzické osoby přecházejí na třetí osoby, případně na její dědice. Dále je pozornost věnována právním nástupcům a podmínkám, za nichž může k právoplatnému přechodu dojít. V praktické části je uveden modelový příklad, který demonstruje uvedenou problematiku v praxi.

Summary

This bachelor thesis deals with the issue of right and obligations devolving after the death of the rightholder otherwise than by succession. This is a special mode of a law succession which is done on the basis of the legislation contained in a particular law. The thesis summarizes theoretical knowledge about the legislation of right and obligations devolving in connection with the death of a natural person on a third party, alternatively on her heirs. Attention is also paid to the successors and conditions which enable a valid devolution. The practical part shows a specific case which is illustrative of the mentioned issue in practice.

Klíčová slova

dědění, přechod práv, přechod nájmu bytu, osobnostní práva, autorská práva, postmortální ochrana, peněžité dávky sociální povahy, pojistné plnění

Keywords

succession, devolution of right, devolution of flat lease, personal right, copyright law, personal protection after the death of the rightholder, financial social benefit, insurance

OBSAH

1	ÚVOD	8
2	CÍL A METODIKA	9
2.1	Cíl	9
2.2	Metodika	9
3	PENĚŽITÉ NÁROKY Z PRACOVNÍHO A SLUŽEBNÍHO POMĚRU	10
3.1	Mzdové nároky zaměstnance	10
3.2	Peněžité nároky vojáka z povolání	12
4	PŘECHOD NÁROKŮ NA DÁVKY DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ, NEMOCENSKÉHO POJIŠTĚNÍ A STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	13
4.1	Dávky důchodového pojištění	13
4.2	Dávky nemocenského pojištění	14
4.3	Dávky státní sociální podpory	15
5	POJISTNÉ PLNĚNÍ Z POJIŠTĚNÍ OSOB	16
6	PENZIJNÍ PŘIPOJIŠTĚNÍ	18
6.1	Nároky vyplývající z penzijního připojištění	18
6.2	Smrt účastníka penzijního připojištění	18
7	NÁJEM BYTU	20
8	POKRAČOVÁNÍ V ŽIVNOSTI PŘI ÚMRTÍ PODNIKATELE	23
9	PRÁVA K NEHMOTNÝM STATKŮM A HODNOTY LIDSKÉ OSOBNOSTI	25
9.1	Obecně	25
9.2	Právo na ochranu osobnosti	26
9.3	Smrt pacienta	27
9.4	Právo autorské a práva jemu příbuzná	28
9.5	Práva průmyslová	33
10	NÁROKY Z RESTITUČNÍCH ZÁKONŮ	36
10.1	Zákon č. 403/1990 Sb.	36
10.2	Zákon č. 87/1991 Sb.	37
10.3	Zákon č. 229/1991 Sb.	39
11	PRAKTICKÁ ČÁST	42
11.1	Modelový příklad	42
12	ZÁVĚR	45
13	SEZNAM POUŽITÝCH ZRDOJŮ	47

1 ÚVOD

Smrtí končí běh lidského života. Týká se především tělesné schránky člověka, zasahuje však i do oblasti práva, v jejímž středu zemřelý u konce svého života působil. Je totiž uzavírána jeho právní subjektivita, tedy způsobilost mít práva a povinnosti, již je vyhrazeno určité období od chvíle narození do doby úmrtí.

Některá práva a povinnosti jsou natolik spjata s osobou svého nositele, jeho smrtí zanikají. Jedná se zejména o osobní práva a povinnosti, která se vztahují k hodnotě lidské osobnosti, především života a zdraví, lidské důstojnosti a občanské cti, jména, soukromí a projevů osobní povahy. V důsledku smrti fyzické osoby zanikají i práva a povinnosti vyplývající z rodinně právních vztahů, jako je rodičovství, manželství, osvojení aj.

Naproti tomu se však vyskytují i taková práva a povinnosti, jejichž předmětem jsou hodnoty, které nejsou svou existencí závislé na určitém oprávněném či zavázaném subjektu. Sem bychom zařadili téměř beze zbytku práva a povinnosti majetkové povahy. Úmrtí oprávněného nijak neohrozí trvání jeho majetku, jelikož tato práva nezanikají. Majetek vykazuje tedy stálost, jež přesahuje meze existence svého nositele. V takovém případě je třeba určit, komu by měl připadnout zesnulou osobu zanechaný majetek, kdo by se měl v tomto směru stát právním nástupcem takové osoby a nadále ji reprezentovat.¹

Existuje řada práv, která přechází na třetí osoby mimo samotný rámec dědění. Cílem mé práce je tato práva a povinnosti, u nichž **zákon po smrti upřednostňuje přechod jinak než děděním**, shrnout. Detailněji budou v této práci popsány:

- (1) Peněžité nároky z pracovního a služebního poměru
- (2) Nároky na dávky důchodového, nemocenského pojištění a státní sociální podpory
- (3) Pojistné plnění z pojištění osob
- (4) Práva a povinnosti z penzijního připojištění
- (5) Nájem bytu
- (6) Živnostenské oprávnění
- (7) Práva k nehmotným statkům a hodnoty lidské osobnosti
- (8) Nároky z restitučních zákonů

¹ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L., *Dědické právo v teorii a praxi*, s. I. (obecně)

2 CÍL A METODIKA

2.1 Cíl

Cílem této práce je seznámit na základě studia literatury, dalších odborných pramenů a dostupných materiálů, týkajících se uvedeného tématu, s právy a povinnostmi, u nichž zákon dává v případě úmrtí přednost přechodu na jiné subjekty mimo rámec dědění a s právními důsledky spojenými se smrtí lidské bytosti. Dalším cílem je v praktické části na konkrétním příkladu předvést, jak je tato úprava aplikována v praxi.

2.2 Metodika

Teoretická část bakalářské práce je zpracována za pomoci studia zákonů a porovnání platné právní úpravy a názorů z odborné literatury. Dalším velmi cenným zdrojem jsou internetové stránky zabývající se touto problematikou. Všechny použité zdroje jsou uvedeny v seznamu literatury. Praktická část této práce je zaměřena na konkrétní příklad a je zpracována za pomoci případové studie, analýzy dokumentů, internetu a judikatury a rozhodnutí nejvyššího soudu.

3 PENĚŽITÉ NÁROKY Z PRACOVNÍHO A SLUŽEBNÍHO POMĚRU

3.1 Mzdové nároky zaměstnance

Přechod peněžitých nároků zaměstnance pro případ jeho úmrtí je upraven v ustanovení § 328 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPr“), v hlavě dvanácté, nazvané „Smrt zaměstnance“.

Podle dřívější právní úpravy účinné do 31. 12. 2006, v § 260 zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, nárok na náhradu za ztížení společenského uplatnění a za bolest smrtí zaměstnance zanikal a to bez ohledu na to, že zaměstnavatel písemně uznal jejich důvod i výši, že byly přiznány vykonatelným soudním rozhodnutím nebo že k jejich vymožení byl nařízen výkon rozhodnutí. K zániku docházelo, jelikož tato škoda byla pocíťována pouze zaměstnancem a jedná se tedy o nárok čistě osobní.²

Podle nové právní úpravy účinné od 1. 1. 2007 peněžitá práva zaměstnance jeho smrtí nezanikají. V ustanovení § 328 odst. 1 zákoníku práce oproti předchozí právní úpravě zmínka o nárocích na náhradu za ztížení společenského uplatnění a za bolest chybí. To pravděpodobně znamená, že to, že „peněžitá práva zaměstnance jeho smrtí nezanikají“, platí od 1. 1. 2007 i o u vedených pohledávkách, tudíž o náhradě za ztížení společenského uplatnění a za bolest. Stanou se tedy předmětem dědictví a dojde k jejich přechodu na tu osobu, jíž tato pohledávka podle dědického řízení připadla.³

Jak již bylo řečeno, dle tohoto ustanovení peněžité nároky zaměstnance jeho smrtí nezanikají. Jeho mzdová a platová práva ze základních pracovněprávních vztahů až do výše, jež **odpovídá trojnásobku jeho průměrného výdělku za měsíc** postupně na jeho manžela, děti a rodiče, ovšem pouze za podmínky, že s ním v době jeho úmrtí žili ve společné domácnosti.⁴

Není-li takovýchto osob, nezanechal-li jich tedy zůstavitel či nesplňuje-li žádná z nich podmínku vedení společné domácnosti se zaměstnancem v době jeho smrti nebo

² JAKUBKA, J: *Zákoník práce 2005, úplné znění s výkladem: právní stav k 1. 3. 2005*, s. 67

³ *rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 7. 2011*, sp. zn. 21 Cdo 936/2010, uveřejněné pod č. 152/2011 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, dostupné na www.nsoud.cz.

⁴ ANDRAŠČÍKOVÁ, M., P. HLOUŠKOVÁ, E. HOFMANNOVÁ, P. KNEBL, Z. SCHMIED, L. TOMANDLOVÁ a L. TRYLČ. *Zákoník práce: prováděcí nařízení vlády a další související předpisy s komentářem k 1. 1. 2014*, s. 467

přesahují-li peněžité nároky trojnásobek jeho průměrného měsíčního výdělku, pak se tyto nároky stávají dědictvím a dědicové smějí uzavřít dohodu o vypořádání dědictví, kdo z nich je převezme. Žil-li zůstavitel v době smrti ve společné domácnosti pouze s partnerem v registrovaném partnerství, mohou na něj přejít zůstavitelova peněžítá práva pouze děděním.⁵

Pojem domácnost je vymezen v § 347 odst. 5 ZPr jako společenství fyzických osob, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.⁶

Pokud jde o peněžítá práva zaměstnavatele, ty dle odst. 2 téhož ustanovení smrtí zaměstnance zanikají. Existují zde výjimky, mezi které patří práva, o nichž bylo pravomocně rozhodnuto, nebo která zaměstnanec před smrtí písemně uznal co do důvodů i výše, a také práva na náhradu škody způsobené úmyslně. Uvedené nároky tedy nezaniknou a jsou zahrnuty do pasiv dědictví po zaměstnanci.⁷

Podle ustanovení § 5 ZPr se na vztahy, jež plynou z výkonu veřejné funkce, kam je řazen například výkon funkce poslance Poslanecké sněmovny Parlamentu, senátora Senátu Parlamentu, člena zastupitelstva územního samosprávného celku nebo přisedícího, vztahuje ZPr, jestliže to výslovně stanoví nebo určí-li to zvláštní právní předpisy. Je-li veřejná funkce vykonávána v pracovním poměru, řídí se tento pracovní poměr tímtež zákonem.

Dle zvláštních předpisů, kterými jsou například zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích (ustanovení § 84 odst. 4), zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (ustanovení § 10), zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (ustanovení § 55), zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství (ustanovení § 18 odst. 6), se uvedená právní úprava zabývající se přechodem peněžitých nároků zesnulého zaměstnance aplikuje tedy i na smrt soudce, soudce Ústavního soudu ČR, člena zastupitelstva kraje a státního zástupce.⁸

⁵ ANDRAŠČÍKOVÁ, M., P. HLOUŠKOVÁ, E. HOFMANNOVÁ, P. KNEBL, Z. SCHMIED, L. TOMANDLOVÁ a L. TRYLČ. *Zákoník práce: prováděcí nařízení vlády a další související předpisy s komentářem k 1. 1. 2014*, s. 467

⁶ §347 odst. 5 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

⁷ NEŠČÁKOVÁ, L., *Zákoník práce 2014 s výkladem: právní stav k 1. 1. 2014*, s. 86

⁸ SCHMIED, Z., TRYLČ, L., *Zákoník práce 2014 - stručný komentář (sešitové vydání)*, s. 12

3.2 Peněžité nároky vojáka z povolání

Přechod nároků zemřelých vojáků z povolání je třeba zmínit zvlášť, jelikož je před zákoníkem práce přednostně použit zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož se **na vojáky z povolání zákoník práce nevztahuje**.

Právní úprava přechodu peněžitých práv v případě úmrtí vojáka z povolání je obsažena v části desáté již zmíněného zákona, pojmenované jako „Společná, přechodná a závěrečná ustanovení“, v ustanovení § 159.

Pokud jde o **nárok na náhradu** za ztížení společenského uplatnění a náhradu za bolest, tak to, dle odst. 6 téhož ustanovení, jeho smrtí **zaniká**. U ostatních peněžitých nároků, které vznikly do doby zániku služebního poměru vojáka, je tomu jinak. Takto vzniklé platové nároky nezaniknou, nýbrž je do výše trojnásobku jeho průměrného měsíčního výdělku nabyde postupně manžel, děti a rodiče, pokud s ním v čase jeho smrti sdíleli společnou domácnost. Jestliže není těchto osob, nesplňuje-li ani jedna z nich předpoklad soužití ve společné domácnosti nebo přesahují-li platové nároky výši trojnásobku průměrného výdělku za měsíc zesnulého vojáka z povolání, stanou se tato práva předmětem dědictví.⁹

Pojem „domácnost“ v zákoně o vojácích z povolání vymezen není. Zde je třeba použít ustanovení § 347 odst. 5 ZPr.

Naopak peněžité nároky státu zanikají. Výjimkou jsou takové, jež voják před svým úmrtím písemně uznal co do důvodu a výše, dále ty, o kterých bylo pravomocně rozhodnuto a nároky na náhradu škody, která byla způsobena úmyslně nebo ztrátou předmětů, jež byly vojákovi svěřené na písemné potvrzení. Uvedená práva se zařadí do pasiv dědictví po zemřelém stejně jako v případě smrti zaměstnance.¹⁰

⁹ § 159 odst. 6 a 7 zákona č. 221/1999 Sb., zákon o vojácích z povolání

¹⁰ § 159 odst. 8 zákona č. 221/1999 Sb., zákon o vojácích z povolání

4 PŘECHOD NÁROKŮ NA DÁVKY DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ, NEMOCENSKÉHO POJIŠTĚNÍ A STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

4.1 Dávky důchodového pojištění

Nároky na dávky důchodového pojištění se zabývá zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „ZDP“) a upravuje důchodové pojištění pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele.

Důchody, jež jsou dle tohoto zákona udělovány, jsou uvedeny v ustanovení § 4 ZDP a patří sem důchod

- starobní,
- invalidní,
- vdovský a vdovecký,
- sirotčí.¹¹

Nastane-li situace, že zemře oprávněná osoba následně potom, co uplatnila nárok na dávku důchodového pojištění, vstoupí do dalšího řízení o dávce a nabydou nárok na částky splatné do dne úmrtí oprávněného dle ustanovení § 63 odst. 1 ZDP po sobě manželka (manžel), děti a rodiče. Tomu se tak stane opět za podmínky, že v době smrti oprávněného s ním žili v domácnosti. Toto kritérium nemusí splňovat děti mající nárok na sirotčí důchod po zemřelém.¹²

V ustanovení § 63 odst. 2 je uzákoněno, že pokud byla dávka přiznána předtím, než zůstavitele skonal, jeho rodinným členům se dle pořadí a na základě podmínek určených v odstavci 1 téhož ustanovení vyplatí splatné částky nevyplacené do dne smrti oprávněného. Nároky, které přecházejí na osoby uvedené v odstavcích 1 a 2 nejsou předmětem dědictví. Stanou se jím pouze v případě, není-li ani jedné z těchto osob.¹³

Pojem „domácnost“ je v zákoně o důchodovém pojištění definován jako „společenství fyzických osob, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby“. Její vymezení je tedy totožné s formulací v ZPr.¹⁴

¹¹ §4 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., zákon o důchodovém pojištění

¹² §63 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., zákon o důchodovém pojištění

¹³ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L., *Dědické právo v teorii a praxi*, s. 19

¹⁴ §24, odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., zákon o důchodovém pojištění

4.2 Dávky nemocenského pojištění

Nemocenské pojištění je upraveno v zákoně č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „ZNP“).

V ustanovení § 5 zákona o nemocenském pojištění jsou taxativně vymezeny osoby, jichž se uvedený zákon týká. Je rozdělen na dvě skupiny a do první z nich patří zaměstnanci, jimiž se rozumí zejména zaměstnanci v pracovním poměru, státní zaměstnanci podle služebního zákona, dobrovolní pracovníci pečovatelské služby, soudci a další. Tyto fyzické osoby mají účast na pojištění povinnou. Druhou skupinou jsou osoby samostatně výdělečně činné, které se, stejně jako zahraniční zaměstnanci, účastní pojištění dobrovolně.¹⁵

Druhy dávek nemocenského pojištění jsou uvedeny v § 4 téhož zákona. Řadí se sem nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, ošetřovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.¹⁶

Dle ustanovení § 51 tohoto zákona platí, že zemřel-li pojištěnec po vzniku nároku na dávku a splňoval podmínky na výplatu dávky, přechází nárok na výplatu nevyplacených částek dávky postupně na manžela (manželku), děti a rodiče, jestliže žili s pojištěncem v době jeho smrti v domácnosti. Pokud pojištěnec za svého života neuplatnil nárok na výplatu dávky, mohou ho tyto osoby uplatnit. Uvedená práva nejsou předmětem dědění, ale stávají se jím, není-li těchto osob nebo nesplňuje-li ani jedna z nich podmínku soužití ve společné domácnosti.¹⁷

Na rozdíl od peněžitých práv zaměstnance **není** přechod dávek nemocenského pojištění při úmrtí pojištěného **omezen výší jemu poskytovaných dávek** za měsíc, které by musely odpovídat jejímu trojnásobku.

Co se týká pojmu „domácnost“, ten není v zákoně o nemocenském pojištění definován. Pravděpodobně se zde použije vymezení pojmu ve smyslu zákona o důchodovém pojištění.

¹⁵ ŽENÍŠKOVÁ, M., PŘIB, J., *Zákon o nemocenském pojištění s komentářem a příklady od 1. 1. 2014*, s. 24

¹⁶ ŽENÍŠKOVÁ, M., PŘIB, J., *Zákon o nemocenském pojištění s komentářem a příklady od 1. 1. 2014*, s. 21

¹⁷ § 51 odst. 1 a 2 zákona č. 187/2006 Sb., zákon o nemocenském pojištění

4.3 Dávky státní sociální podpory

Rozdílná úprava je obsažena v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o státní sociální podpoře“).

Do dávek státní sociální podpory jsou zahrnovány dle ustanovení § 2 právě zmíněného zákona jednak dávky, které jsou poskytovány v závislosti na výši příjmu, mezi které patří přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné a dále ostatní dávky, kam je řazen rodičovský příspěvek a pohřebné.¹⁸

Podle ustanovení § 56 odst. 1 zákona o státní sociální podpoře, zemřel-li oprávněný po tom, co uplatnil nárok na dávku, dostávají se do následujícího řízení o dávce a získávají nárok na částky, jež jsou splatné do dne úmrtí zesnulého, stejným dílem osoby, ke kterým bylo přihlíženo při určení rozhodného příjmu dle ustanovení § 7. Právě zmíněné platí, pokud jde o dávky, které jsou poskytovány v závislosti na výši příjmu, v ostatních případech nárok připadne osobám uvedeným v § 7 odst. 2 téhož zákona. Byla-li dávka přiznána předtím, než oprávněný zemřel, vyplatí se splatné částky nevyplacené do dne jejího úmrtí rovným dílem osobám uvedeným shora.¹⁹

Rozhodný příjem se stanoví dle § 4 zákona o státní sociální podpoře jako průměr příjmů rodiny za měsíc, které připadají na rozhodné období. Zákon vychází z příjmů rodiny tvořené oprávněnou osobou a s ní společně posuzovanými osobami, kterými se rozumí nezaopatřené děti, jejich rodiče, manžel, partner, druh a družka a nezaopatřené děti nezaopatřených dětí za podmínky trvalého soužití s oprávněnou osobou a společného uhrazování nákladů na své potřeby. Není-li těchto osob, považuje se za rodinu sama oprávněná osoba. Měsíční průměr příjmů rodiny je stanoven tak, že se sečtou jednotlivé měsíční průměry příjmů oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných.²⁰

Rozdíl ve srovnání s přechodem nároků jiných dávek tkví v tom, že osoby nezískají postupně podle pořadí určeného zákonem celou dávku, ale nabydou **splatné dávky stejným dílem**. Další odlišností je, že nároky podle § 56 odst. 3 nejsou předmětem dědictví, přechod

¹⁸ §2, písm. a) a b) zákona č. 117/1995 Sb., zákon o státní sociální podpoře

¹⁹ §56, odst. 1 a 2 zákona č 117/1995 Sb., zákon o státní sociální podpoře

²⁰ MIKEŠ, J., MUŽIKÁŘ, L., *Dědické právo v teorii a praxi*, s. 20

těchto dávek je tedy **děděním naprosto vyloučen**. Zajímavé je, že zrovna zde tomu tak je, když u jiných dávek jejich přechod děděním vyloučen není.²¹

5 POJISTNÉ PLNĚNÍ Z POJIŠTĚNÍ OSOB

Dalším případem, kdy dochází k přechodu majetku smrtí zůstavitele mimo dědění, je i vznik nároku na pojistné plnění z pojištění osob, kde je úmrtí pojištěného pojistnou událostí. Od předešlých situací se však liší. První odlišností je výše částky, jelikož v předchozích situacích se jednalo o nevelké položky příjmů, zatímco zde jsou **částky mnohem vyšší**. Dalším rozdílem je okruh pozůstalých. Doposud byl vymezen jejich úzký okruh, s nímž zůstavitel žil ve společné domácnosti. V tomto případě není zákonem žádný určen a tudíž **stanovení osoby**, jež má získat pojistné plnění, **není nijak omezeno**.

Právo na pojistné plnění při úmrtí pojištěného upravuje zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník (dále jen „NOZ“), v ustanovení § 2829. Z něho vyplývá, že je možné, aby pojistník stanovil obmyšleného, kterému v případě smrti pojištěného vznikne nárok na plnění. Může být určen jak jménem, tak vztahem k pojištěnému.

Obmyšlený může být pojistníkem až do vzniku pojistné události měněn, přičemž tato změna je účinná dnem doručení sdělení pojistiteli.²²

Je-li pojistníkem uzavřena pojistná smlouva ve prospěch obmyšleného, je k uzavření pojistné smlouvy třeba souhlasu pojištěného. Má-li být pojištěným potomek pojistníka, který není plně svéprávný, není vyžadován zvláštní souhlas, pokud je pojistník sám zákonným zástupcem pojištěného. Souhlas se vyžaduje i v případě změny obmyšleného, změny podílů na pojistném plnění, bylo-li určeno více obmyšlených, a k vyplacení odkupného. Není-li souhlas udělen, nepřihlíží se k nim.²³

Je-li vyžadován souhlas pojištěného, popřípadě jeho zákonného zástupce, a pojistník neprokáže souhlas v ujednané době, jinak do tří měsíců ode dne uzavření smlouvy, pojištění uplynutím této doby zaniká. Pokud v této době vznikne pojistná událost a souhlas nebyl udělen, nabývá právo na pojistné plnění pojištěný. Jestliže je pojistnou událostí smrt

²¹ §56 odst. 3 zákona č. 117/1995 Sb., zákon o státní sociální podpoře

²² §2829 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

²³ §2826 odst. 1 a 3 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

pojištěného, nabývají toto právo osoby uvedené v ustanovení § 2831, o kterých je pojednáno níže.²⁴

Nastane-li situace, že v době pojistné události není obmyšlená osoba určena nebo je, ale nenabyla práva na plnění např. z toho důvodu, že se pojistné události nedožila nebo se plnění z nějakého důvodu vzdala, pak tohoto práva nabývají dle ustanovení § 2831 odst. 1 NOZ ve stanoveném pořadí postupně manžel pojištěného, a není-li ho, děti pojištěného. Jestliže není obmyšlené osoby, ani manžela a děti pojištěného, jsou oprávněni dle odst. 2 téhož ustanovení jeho rodiče. Není-li těchto osob, nabývají práva dědici pojištěného.²⁵

V případech, kdy vznikne právo na pojistné plnění více osobám, jsou jejich podíly dle ustanovení § 2831 odst. 3 NOZ stejné.²⁶

Význam věty „není-li těchto osob, nabývají práva dědici pojištěného“ je nejasný. Může tím být myšleno, že za této situace bude nárok na pojistné plnění zahrnut do aktiv dědictví po pojištění a dědicové o něm uzavřou dohodu o vypořádání dědictví. Druhou možností je, že se plnění do aktiv dědictví nezařadí, ale ze zákona přejde mimo rámec dědění na dědice, kteří jsou ze zákona nebo ze závěti způsobilí dědit. Pojistné plnění se pravděpodobně předmětem dědění nestává, jelikož právo na plnění je právem vyplývajícím z pojistné smlouvy a nikoliv z dědictví. Jedná se tedy patrně o přechod ze zákona na tzv. putativní dědice, kterými se rozumí osoby, které spadají do okruhu dědiců ze zákona nebo ze závěti nehledě na to, zda by i jinak splňovaly podmínky stanovené pro dědění předpisy dědického práva.

Pojištění pomine zánikem pojistného nebezpečí, pojistného zájmu, dnem smrti pojištěné osoby, dnem zániku pojištěné právnické osoby, která nemá právního nástupce nebo dnem odmítnutí pojistného plnění.²⁷

²⁴ §2826 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

²⁵ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L., *Dědické právo v teorii a praxi*, s. 20

²⁶ §2831 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

²⁷ §2810 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

6 PENZIJNÍ PŘIPOJIŠTĚNÍ

6.1 Nároky vyplývající z penzijního připojištění

Penzijní připojištění upravuje zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o penzijním připojištění“).

V uvedeném zákoně v ustanovení § 1 odst. 2 je definováno penzijní připojištění jako shromažďování peněžních prostředků od účastníků penzijního připojištění a státu poskytnutých ve prospěch účastníků, nakládání s těmito prostředky a vyplácení dávek penzijního připojištění.²⁸

Mezi tyto dávky patří penze, kterou je myšleno pravidelné doživotní vyplácení peněžní částky, a v případě pozůstalostní penze výplata peněžní částky po dobu stanovenou penzijním plánem. Zákon o penzijním připojištění rozlišuje penzi starobní, invalidní, výsluhovou a pozůstalostní. Další dávkou je jednorázové vyrovnání, jež účastník nabyde za předpokladu splnění podmínek, které jsou stanoveny penzijním plánem místo penze. Nakonec je sem řazeno odbytné, které náleží²⁹

a) účastníku, jenž zaplatil příspěvky alespoň na dvanáct kalendářních měsíců a zaniklo mu penzijní připojištění dohodou nebo výpovědí, za podmínky, že mu penze mu není vyplácena, trvání penzijního připojištění bylo nejméně dvanáct kalendářních měsíců a prostředky nebyly převedeny do penzijního připojištění u jiného penzijního fondu.

b) fyzickým osobám uvedeným ve smlouvě jestliže zemřel účastník, jemuž nebyla vyplácena penze nebo jednorázové vyrovnání, nebo nevznikl-li nárok na pozůstalostní penzi či vzdali-li se písemně nároku všechny fyzické osoby stanovené ve smlouvě.³⁰

6.2 Smrt účastníka penzijního připojištění

Dle zákona o penzijním připojištění účastníka penzijní připojištění zaniká jeho úmrtím, existují však výjimky. Jednou z nich je pozůstalostní penze, která dle ustanovení § 21 odst. 5 náleží fyzické osobě určené účastníkem ve smlouvě, přičemž může být stanoveno více osob. Z podstaty pozůstalostní penze plyne, že u ní je pro vznik nároku

²⁸ §1 odst. 2 zákona č. 42/1994 Sb., zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem

²⁹ §20 odst. 1 zákona č. 42/1994 Sb., zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem

³⁰ §23 odst. 1 zákona č. 42/1994 Sb., zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem

úmrtí účastníka předpokladem. Je vyplácena oprávněné osobě určené v pojistné smlouvě a má zaručit příjem oprávněným osobám v případě smrti zřizovatele. Nárok na ni vzniká po splnění tříleté až pětileté pojistné doby.³¹

Za další výjimku lze považovat situaci již popsanou shora, tedy odbytné, které vznikne fyzické osobě určené ve smlouvě o penzijním připojištění pro případ smrti účastníka. V obou případech je tedy jeho **úmrtí předpokladem** k tomu, aby oprávněnému vznikl nárok mimo rámec **dědění přímo ze zákona**.

V zákoně není řešena situace, když účastník penzijního připojištění ještě za jeho života nabyde nárok na invalidní, starobní nebo výsluhovou penzi či na jednorázové vyrovnání anebo na odbytné, o tyto dávky podle zákona zažádá, ale nestihnou mu být za života vyplaceny. V takovém případě nárok pravděpodobně propadne státu.

Jelikož invalidní penze plní podobnou funkci jako invalidní důchod a starobní penze obdobnou funkci jako starobní důchod, pravděpodobně je zde možné aplikovat ustanovení § 63 ZDP a nárok tedy do dědictví zařazen nebude, ale přejde ze zákona na osoby uvedené v ustanovení. Co se týká starobní penze, tak podmínkou pro její uznání penzijní společností je dovršení důchodového věku a platba sjednané částky nejméně po dobu 60 kalendářních měsíců. Tato forma penze je klientovy vyplácena do konce života.³²

Nastane-li situace, že je přiznaná, nicméně za života zůstavitele nevyplacená penze výsluhová, odbytné a jednorázové vyrovnání, stanou se částky předmětem dědictví, zařadí se tedy do jeho aktiv a dědicové o nich smějí uzavřít dohodu o vypořádání dědictví.³³

Vznikl-li nárok na dávky z penzijního připojištění, kromě takových, u nichž je předpokladem nároku smrt účastníka, za trvání manželství, jedná se nejspíše o předmět společného jmění manželů. Nepřecházejí-li tedy nároky v případě úmrtí účastníka penzijního připojištění na příslušné osoby rovnou ze zákona, je nezbytné zařadit je do společného jmění zůstavitele a pozůstalé manželky a toto v rámci řízení o dědictví vypořádat.

Zemřel-li účastník, jemuž nebyla vyplácena penze a zároveň osobě, která byla určena ve smlouvě, nevzniklo právo na odbytné ani na pozůstalostní penzi, stává se částka, pokud jsou dědici, předmětem dědictví. Předmětem dědictví bude částka spočtená dle ustanovení §

³¹ §21 odst. 5 zákona č. 42/1994 Sb., zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem

³² §21 odst. 2 zákona č. 42/1994 Sb., zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem

³³ §25 zákona č. 42/1994 Sb., zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem

23 odst. 2 zákona o penzijním připojištění. Je stanovena jako úhrn příspěvků, které účastník zaplatil a podílu na výnosech hospodaření penzijního fondu, jež odpovídá výši jím zaplacených příspěvků. Částky státního příspěvku má penzijní fond povinnost vrátit ministerstvu.³⁴

Výraz „výnosy hospodaření penzijního fondu“ v zákoně o penzijním připojištění není definován, není tedy jasné, zda si pod výnosem představit zisk nebo je ho třeba vnímat v širším smyslu, např. i se státními příspěvky poskytnutými účastníkovi.

7 NÁJEM BYTU

Problematika přechodu nájmu je obsažena v novém občanském zákoníku v ustanovení §§ 2279 až 2284 s titulem Následky smrti nájemce.

Zemře-li nájemce a nejedná-li se o byt ve společném nájmu, kdy by byt zůstal v nájmu dosavadních společných nájemců, přejde nájem na člena domácnosti nájemce, který s ním ke dni jeho smrti v bytě žil a nemá vlastní byt. Pokud je členem nájemcovy domácnosti někdo jiný než jeho manžel, registrovaný partner, rodič, sourozenec, zeť, snacha, dítě nebo vnuk, přejde na něj nájem pouze za podmínky, že pronajímatel souhlasil s přechodem nájmu na tuto osobu. Souhlas s přechodem nájmu může být jak předběžný (daný nájemci před jeho smrtí), tak i následný (daný osobě, na kterou nájem přechází). Splňuje-li podmínky pro přechod více členů nájemcovy domácnosti, přejdou práva a povinnosti na všechny společně a nerozdílně.³⁵

Je nutno zmínit, že **potomci nájemce mají přednostní právo** a je-li jich více, přejdou práva a povinnosti z nájmu na všechny taktéž společně a nerozdílně a každý z nich může sám za sebe prohlásit, že v nájmu nechce pokračovat. Každá osoba splňující podmínky pro přechod nájmu není povinna nájem přijmout, do 1 měsíce od smrti nájemce může písemně oznámit pronajímateli, že se v nájmu nechystá pokračovat. Nájem zaniká dnem, kdy oznámení dojde pronajímateli.

Nejpozději uplynutím 2 let ode dne, kdy nájem přešel, tento přešlý nájem bytu končí. Vyskytují se zde však výjimky a jednou z nich je situace, kdy osoba, na kterou nájem přešel,

³⁴ §23 odst. 2 zákona č. 42/1994 Sb., zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem

³⁵ ELIÁŠ, K., HAVEL, B., BEZOUŠKA, P., ŠUSTROVÁ, D., *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*, s. 245

dosáhla ke dni přechodu věku 70 let. Takováto osoba nabyde užívací právo k bytu bez časového omezení. Druhou výjimkou, kdy také nebude platit omezení dobou 2 let a pronajímatel bude povinen strpět nového nájemce déle, je případ, kdy osoba, na kterou nájem přešel, nedovršila ke dni přechodu 18 let. Zde bude nájem ukončen nejpozději dnem, kdy tato osoba dosáhne věku 20 let, jestliže se nájemce s pronajímatelem nedohodnou jinak.³⁶

Dojde-li k přechodu nájmu bytu, může pronajímatel po členu nájemcovy domácnosti, na jejíž přecházejí práva a povinnosti z nájmu požadovat, aby složil jistotu, pokud nebyla zemřelý nájemcem složena. To samé platí i v případě, kdy je pronajímatel povinen vypořádat jistotu s nájemcovým dědicem. Pokud ale přejdou práva a povinnosti na člena nájemcovy domácnosti a nájemce zaplatil nájemné předem, vydá člen jeho domácnosti dědici, co tímto zaplacením nabyt či ušetřil.³⁷

Peněžitá jistota slouží k zajištění plnění nájemcových povinností z nájmu. Je-li ujednáno, že nájemce dá pronajímateli peněžitou jistotu, zaplatí nájemné a splní jiné povinnosti vyplývající z nájmu, nesmí být kauce dle ustanovení § 2254 odst. 1 nového občanského zákoníku vyšší než šestnásobek měsíčního nájemného. Pronajímatel může během nájemního vztahu nakládat s penězi dle svého, není tedy povinen ukládat je na zvláštní účet. Nájemce má právo na úroky z jistoty od jejího poskytnutí alespoň ve výši zákonné sazby a pronajímatel mu skončením nájmu vrátí kauci a započte si přitom, co mu nájemce případně dluží.³⁸

Dle ustanovení § 2282 nového občanského zákoníku, **nepřejdou-li** práva a povinnosti z nájmu na **člena nájemcovy domácnosti, přejdou na nájemcova dědice**. Není zde však jasné, zda je tento přechod práv a povinností časově omezen. Dědicové a osoby, které žily s nájemcem do jeho smrti ve společné domácnosti, jsou zavázány společně a nerozdílně z dluhů, které z nájmu vznikly před úmrtím nájemce.

Dle nového občanského zákoníku je možné nájem jednostranně vypovědět bez uvedení důvodu s dvouměsíční výpovědní dobou. Výše uvedené platí v případě, kdy práva

³⁶ NOVOTNÝ, P., BUDÍKOVÁ, P., IVČIČOVÁ, J., KEDROŇOVÁ, K., ŠTROSOVÁ, I., ŠTÝSOVÁ, M., *Nový občanský zákoník: Smluvní právo*, s. 147

³⁷ ELIÁŠ, K., HAVEL, B., BEZOUŠKA, P., ŠUSTROVÁ, D., *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*, s. 243

³⁸ §2254 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

a povinnosti nepřejdou na člena domácnosti nájemce. Pronajímatel je oprávněn za této situace dle ustanovení § 2283 odst. 2 vypovědět nájem do 3 měsíců od té doby, co se dozvěděl o nájemcově úmrtí, že práva a povinnosti nepřešly na člena nájemcovy domácnosti a kdo spravuje pozůstalost nebo je nájemcovým dědicem. Nájemcův dědic smí výpověď učinit s dvouměsíční výpovědní dobou do 3 měsíců poté, co zjistil, že nájemce zemřel, poté co se dozvěděl o svém dědickém právu a o tom, že práva a povinnosti z nájmu nepřešla na členy nájemcovy domácnosti, nejpozději tak však musí učinit do 6 měsíců od nájemcovy smrti. Vypovědět nájem je v daném případě oprávněn i osoba, která spravuje pozůstalost.

Nastane-li situace, že nájemcův dědic není znám ani do šesti měsíců ode dne nájemcovy smrti, je pronajímatel dle ustanovení § 2284, které ho chrání před případnou dlouhou blokáží pronajímaného bytu či domu z důvodu vedení dědického řízení, byt vyklidit a tímto nájem zaniká. Pronajímatel uschová na náklad nájemcova dědice věci z bytu do veřejného skladiště či k jinému schovateli. Pokud nájemcův dědic nepřevzme bez zbytečného odkladu tyto věci, je pronajímateli umožněno je na jeho účet vhodným způsobem prodat.³⁹

Zemře-li nájemce družstevního bytu a nejde-li o byt, jež mají manželé ve společném nájmu, přechází nájem bytu a členství nájemce v družstvu jeho úmrtím na dědice, který získal členský podíl.⁴⁰

U služebního bytu a bytu zvláštního určení je právní úprava odlišná. Zemře-li nájemce služebního bytu, nájem končí. Osoba, která společně s ním v bytě bydlela, má v něm právo bydlet. Pokud ji však pronajímatel vyzve, aby byt vyklidila, je povinna tak učinit nejpozději do tří měsíců ode dne, kdy výzvu obdrží.⁴¹

Jestliže zemře nájemce bytu zvláštního určení, nájem skončí a pronajímatel vyzve osoby, které bydlely v bytě společně s nájemcem, aby byt nejpozději do tří měsíců ode dne obdržení výzvy vyklidily. Nejsou-li v bytě takové osoby, pronajímatel vyzve nájemcovy dědice.⁴²

³⁹ ELIÁŠ, K., HAVEL, B., BEZOUŠKA, P., ŠUSTROVÁ, D., *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*

⁴⁰ TARABA, B., *Rádce nájemníka bytu*, s. 109

⁴¹ §2299 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

⁴² §2301 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

8 POKRAČOVÁNÍ V ŽIVNOSTI PŘI ÚMRTÍ PODNIKATELE

Oblast pokračování v živnosti v případě smrti podnikatele je uvedena v zákoně č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „ŽZ“).

Živnost jsou oprávněny provozovat jak osoby fyzické, tak osoby právnické, splní-li podmínky stanovené tímto zákonem. Živnostenské oprávnění je vázané výhradně na osobu podnikatele, jedná se tedy o oprávnění osobní povahy.⁴³

Dle ustanovení § 13, zemřel-li podnikatel, může v provozování živnosti do skončení řízení o projednání dědictví pokračovat správce pozůstalosti nebo vykonavatel závěti, má-li právo pozůstalost spravovat. Dalšími oprávněnými jsou dědicové ze zákona, ovšem pouze není-li dědiců ze závěti. Jsou-li dědicové ze závěti tak jsou pokračovateli oni a spolu s nimi i pozůstalý manžel nebo partner, který nemusí být dědicem, ovšem pouze za splnění podmínky spoluvlastnictví majetku, jenž byl používán k provozu živnosti. Není brán zřetel na to, zda byl majetek v podílovém spoluvlastnictví či ve společném jmění manželů. Jestliže v živnosti nepokračují dědicové, pokračuje za pozůstalý manžel či partner sám.⁴⁴

Pokud se právě zmíněné subjekty, tedy správce pozůstalosti povolany zemřelým podnikatelem, vykonavatel závěti mající právo pozůstalost spravovat, dědicové ze zákona, ze závěti a manžel či partner, rozhodnou v provozování živnosti pokračovat na základě oprávnění zůstavitele, mají povinnost tuto skutečnost oznámit živnostenskému úřadu a to nejdéle do 3 měsíců ode dne úmrtí podnikatele, není-li stanoveno tímto zákonem jinak. Může se také stát, že oprávněná osoba by chtěla živnost provozovat, ale **nesplňuje podmínky**, ať již všeobecné nebo zvláštní, nebo jsou u ní překážky v provozování živnosti, **nebo nemají pobyt na území České republiky**, a tento je vyžadován, v takovém případě musí ustanovit **odpovědného zástupce**.⁴⁵

Oprávnění pokračovat v živnosti zaniká v případě, že uvedené oprávněné subjekty, které oznámily pokračování v provozování živnosti, ale dále se rozhodly v ní nepokračovat na základě živnostenského oprávnění zemřelého podnikatele, oznámí tuto skutečnost živnostenskému úřadu. Právo provozovat živnost zaniká dnem, kdy je oznámení doručeno živnostenskému úřadu. Tímto dnem zaniká i živnostenské oprávnění zemřelého podnikatele,

⁴³ HORZINKOVÁ, E., *Živnostenský zákon v praxi*, s. 64

⁴⁴ §13 odst. 1 zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon

⁴⁵ ŠTĚPÁNOVÁ, S., *Zakládáme a provozujeme živnost: podnikání podle živnostenského zákona*

nepokračuje-li v provozování živnosti jiná oprávněná osoba podle ustanovení § 13 odstavce 1, tzn. insolvenční správce ustanovený soudem podle zvláštního právního předpisu nejdéle do skončení insolvenčního řízení, likvidační správce či svěřenský správce, pokud byl závod pořízením pro případ smrti vložen do svěřenského fondu.⁴⁶

Oprávnění zemřelého podnikatele taktéž zaniká dnem jeho úmrtí, jestliže tříměsíční lhůta, ve které jsou uvedené oprávněné subjekty povinné oznámit živnostenskému úřadu pokračování v živnosti, marně uplyne. Výše uvedené neplatí v případech, kdy v provozování živnosti pokračuje správce pozůstalosti jmenovaný soudem, insolvenční, svěřenský nebo likvidační správce. Tito správci jsou dle § 13 odst. 4 povinni oznámit pokračování v provozování živnosti nejdéle do 1 měsíce ode dne smrti podnikatele. Výjimka je za situace, že byl do funkce ustanoven později, potom jsou tuto skutečnost povinni oznámit do 1 měsíce ode dne, kdy byl do této funkce jmenován. Nesplňuje-li správce pozůstalosti jmenovaný soudem, svěřenský nebo insolvenční správce podmínky uvedené v § 7 ŽZ, je nucen okamžitě ustanovit odpovědného zástupce.⁴⁷

Nezaniklo-li živnostenské oprávnění zemřelého podnikatele, mohou po skončení řízení o pozůstalosti pokračovat v provozování živnosti dědicové ze zákona, dědicové ze závěti a manžel či partner jestliže prokáží, že nabyli majetkového práva vztahujícího se k provozování živnosti, a to i když neoznámili rozhodnutí v provozování živnosti pokračovat. Toto pokračování je osoba povinna oznámit živnostenskému úřadu do 3 měsíců od skončení řízení o pozůstalosti a zároveň ohlásit živnost nebo podat žádost o koncesi, jinak jí právo zanikne marným uplynutím této lhůty. Osobě, která oznámila pokračování v provozování živnosti nejpozději dnem vzniku jejího vlastního živnostenského oprávnění nebo rozhodnutím živnostenského úřadu u ohlašovacích živností a zastavením řízení nebo zamítnutím žádosti o koncesi u koncesovaných živností, právo zaniká. Živnostenské oprávnění zesnulého podnikatele pomine marným uplynutím tříměsíční lhůty nebo dnem, kdy zanikne právo pokračovat v provozování živnosti poslední z pokračujících osob.⁴⁸

⁴⁶ §13 odst. 3 zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon

⁴⁷ §13 odst. 2 zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon

⁴⁸ §13 odst. 5 zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon

Nepokračuje-li po smrti podnikatele žádná z výše uvedených osob, zaniká živnostenské oprávnění podle ustanovení § 57 odst. 1 písm. a) ŽZ automaticky úmrtím podnikatele.⁴⁹

Ačkoliv se v § 13 ŽZ mluví o dědicích, pokračování v živnosti tak, jak je upraveno v tomto ustanovení, **není institutem dědického práva**. Jedná se o živnostenskoprávní institut, což vyplývá např. i z toho, že živnostenský podnik může být zcizen, kdežto živnostenské oprávnění na jinou osobu převést není možné.⁵⁰

9 PRÁVA K NEHMOTNÝM STATKŮM A HODNOTY LIDSKÉ OSOBNOSTI

9.1 Obecně

Práva k nehmotným statkům představují široký okruh práv, jejichž předmětem jsou nehmotné statky. Jejich definici lze zformulovat jako duševní obsah, zachycený prostřednictvím hmotného předmětu umožňující jeho vnímání. Smí ho zároveň vnímat a užívat neomezené množství subjektů, aniž by utrpěly újmu na svých funkcích či podstatě. Jeho užití je tedy možné nezávisle na čase a místě.⁵¹

Práva k nehmotným statkům jsou členěna do čtyř hlavních skupin, a to na

- 1) všeobecná práva osobnostní,
- 2) práva k výsledkům tvůrčí činnosti,
- 3) práva k výsledkům netvůrčí povahy,
- 4) práva na označení.⁵²

Uvedené skupiny vykazují jak shodné znaky, které vyplývají již z povahy nehmotných statků, tak vlastní specifické znaky. Podrobněji bude v této kapitole rozebráno právo na ochranu osobnosti, právo autorské a práva jemu příbuzná a práva průmyslová.

⁴⁹ HORZINKOVÁ, E., *Živnostenský zákon v praxi*, s. 65

⁵⁰ §10 odst. 7 zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon

⁵¹ NOVOTNÝ, P., BUDÍKOVÁ, P., IVČIČOVÁ, J., KEDROŇOVÁ, K., ŠTROSOVÁ, I., ŠTÝSOVÁ, M., *Nový občanský zákoník: Smluvní právo* s. 164

⁵² KOUKAL, P., NECKÁŘ, J., *Autorská práva a práva související v daňových souvislostech*, s. 10

9.2 Právo na ochranu osobnosti

Právní úprava ochrany osobnosti fyzické osoby je obsažena v §§ 81 až 83 a právo na ochranu lidského těla po smrti člověka je upravováno v §§ 113 až 117 nového občanského zákoníku.

Osobnost člověka je chráněna včetně všech jeho přirozených práv a každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Ochrana se vztahuje především na život člověka a jeho zdraví, jeho důstojnost, svobodu a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho jméno, osobní čest, dobrou pověst, soukromí a jeho projevy osobní povahy. Výčet těchto práv v ustanovení § 81 odst. 2 nového občanského zákoníku je demonstrativní.⁵³

Člověk, jehož osobnost byla dotčena, je dle ustanovení § 82 NOZ především oprávněn domáhat se upuštění od zásahů do práva na ochranu jeho osobnosti, jež byly neoprávněné, a odstranění jejich následků.⁵⁴

Po smrti fyzické osoby náleží postmortální ochrana její osobnosti **kterékoliv z osob jí blízkých**, jež jsou specifikovány v ustanovení § 22 nového občanského zákoníku a mají toto právo ze zákona, nehledě na dědění. Je tedy možné, aby ho uplatnit i ten, kdo se dědicem po zůstaviteli nestal. Toto právo může být pravděpodobně uplatněno po úmrtí dotčené osoby bez ohledu na to, zda byl neoprávněný zásah vykonán až po její smrti či ještě za jejího života. Právě řečené se ovšem vztahuje na osobnostní práva, u nichž je ochrana po smrti člověka možná, tedy např. ochrana pověsti, cti, jména apod.

Jestliže neoprávněný zásah do osobnosti člověka souvisí s jeho činností v právnické osobě, může tato právnická osoba bez jeho souhlasu uplatnit právo na ochranu jeho osobnosti. Stane-li se tak za jeho života, může tak učinit pouze jeho jménem a s jeho svolením. Souhlasu není třeba, není-li fyzická osoba schopna projevit vůli pro neschopnost úsudku či pro nepřítomnost. Po smrti člověka je právnická osoba oprávněna se domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno a aby byly odstraněny jeho následky.⁵⁵

Lidské tělo požívá zvláštní ochrany. Dle nového občanského zákoníku není lidské tělo, ani jeho části, věcí. Tím jsou vyňaty z právního obchodu.⁵⁶

⁵³ zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

⁵⁴ §82 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

⁵⁵ ELIÁŠ, K., HAVEL, B., BEZOUŠKA, P., ŠUSTROVÁ, D., *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*, s. 51

⁵⁶ §493 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

Člověk má právo rozhodnout, jakým způsobem bude po jeho smrti nakládáno s jeho tělem, a jeho ostatky jsou v případě úmrtí právně chráněny. Použit lidské tělo nebo provést pitvu po smrti člověka pro potřeby výzkumu, lékařské vědy, nebo k výukovým účelům pouze lze pouze se souhlasem zemřelého. Pokud k tomu člověk neudělal za svého života souhlas, může být mrtvola pitvána pouze ze zákonných důvodů. Každý má rovněž právo rozhodnout, jaký má mít pohřeb. Nezanedbal-li o tom zemřelý rozhodnutí, je o jeho pohřbu oprávněn rozhodnout dle ustanovení § 114 odst. 1 nového občanského zákoníku jeho manžel, a není-li ho, jeho děti. Jestliže není ani jich, pak rozhodnou rodiče a není-li jich, jeho sourozenci. Pokud nežijí, stávají se oprávněnými osobami jejich děti a není-li ani jich, pak jakákoliv z osob blízkých. Neměl-li zemřelý nikoho, rozhodne obec, kde člověk zemřel. Místem, kde člověk zemřel, se rozumí místo, kde bylo nalezeno jeho tělo.

Náklady pohřbu a opatření pohřebiště jsou hrazeny z pozůstalosti. Nastane-li situace, že pozůstalost nestačí ke krytí nákladů způsobu pohřbu, jaký si zesnulý přál, uspořádá se pohřeb podle možností, aby se tak stalo alespoň slušným způsobem. Jiný právní předpis stanoví, na čí náklady a jakým způsobem bude pohřbena osoba, jejíž pozůstalost nestačí na krytí nákladů v případě, kdy nikdo není ochoten uhradit náklady na pohřeb dobrovolně.⁵⁷

9.3 Smrt pacienta

Právní úpravu pro případ úmrtí pacienta obsahuje zákon č. 372/2011, o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zdravotních službách“).

Smrtí pacienta dochází k částečné změně právní situace, jedná-li se o to, které osoby a za jakých předpokladů jsou oprávněny získat informace vedené zdravotnickým zařízením ve zdravotnické dokumentaci pacienta.

Dle ustanovení § 33 odst. 4 zákona o zdravotních službách mají právo na informace o zdravotním stavu zemřelého pacienta a informace o výsledku pitvy, pokud byla provedena, včetně práva nahlížet do zdravotnické dokumentace vedené o jeho osobě nebo do jiných zápisů vztahujících se k jeho zdravotnímu stavu a pořizovat z nich kopie či výpisy, **osoby blízké** zemřelému, případně další **osoby** jím **určené**. Zakázal-li zemřelý pacient za svého

⁵⁷ ELIÁŠ, K., HAVEL, B., BEZOUŠKA, P., ŠUSTROVÁ, D., *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*, s. 51

života sdělovat informace o svém zdravotním stavu určitým osobám blízkým, je jim možné podat informaci jen v případě, kdy je to v zájmu ochrany jejich zdraví nebo ochrany zdraví další osoby, a to pouze v nezbytném rozsahu.⁵⁸

Právo získat informace o zdravotním stavu pacienta v nezbytném rozsahu mají dle téhož ustanovení odst. 5 rovněž osoby, které s pacientem přišly do styku a tyto informace jsou rozhodné pro ochranu jejich zdraví.⁵⁹

9.4 Právo autorské a práva jemu příbuzná

Autorské právo je upraveno zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „AutZ“). Uvedený zákon je rozdělen do deseti částí, přičemž devět z nich obsahuje nepřímé novelizace jiných zákonů či jejich zrušení a pouze první část se týká vlastního zákona.

Předmětem úpravy autorského zákona je právo autora k jeho dílu, dále práva, která s autorským právem souvisejí, tj. právo výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu, právo výrobce zvukového a zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu, právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho vysílání, právo zveřejnitelů k doposud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv, právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu, právo pořizovatele k jím pořízené databázi, ochrana práv podle tohoto zákona a kolektivní správa práv autorských a práv souvisejících s právem autorským.⁶⁰

Autorské právo je právo absolutní a působí tedy erga omnes, tzn. proti všem, i vůči autorovy samému. Zákon rozlišuje **dvě skupiny práv**, přičemž do první patří výlučná práva osobnostní, jejichž úprava je obsažena v ustanovení § 11 AutZ a druhou skupinu tvoří výlučná práva majetková, upravená v ustanovení §§ 12 až 27. Toto dělení má z hlediska dědění velký význam.

Mezi autorská práva osobnostní patří právo autora rozhodnout o zveřejnění svého díla, dalším právem autora je oslovovat si autorství a možnost rozhodnout, jestli a jakým způsobem bude jeho autorství uvedeno při zveřejnění a dalším jeho užití, pokud je při

⁵⁸ §33 odst. 4 zákona č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách

⁵⁹ §33 odst. 4 zákona č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách

⁶⁰ §1 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon

takovém užití uvedení autorství obvyklé. Do osobnostních práv je dále řazena nedotknutelnost díla, jež obsahuje především právo udílet svolení ke změnám nebo jinému zásahu do svého díla, není-li stanoveno zákonem jinak. Používá-li dílo jiná osoba, musí tak činit způsobem nesnižujícím hodnotu díla. Dohled nad plněním této povinnosti může vykonávat jiná osoba (autorský dohled), než je autor sám za podmínky, že z povahy díla nebo jeho užití nevyplývá jinak, anebo není-li možné po uživateli spravedlivě požadovat, aby autorovi umožnil výkon práva na autorský dohled.⁶¹

Co se týká nedotknutelnosti díla, tak tím se zabývá rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 13 Co 216/90. Věnuje se výlučnému právu autora provádět na díle jakékoliv změny či úpravy zasahující do uměleckého pojetí díla.⁶²

Jelikož jsou osobnostní práva nehmotné povahy, autor se jich nemůže platně vzdát, ani je není možné platně převést. Jeho **smrtí zanikají**, poněvadž souvisí s osobností autora a jsou s ní povahově spjata.

Po smrti autora si nikdo nesmí osobovat jeho autorství k dílu, dílo smí být užito pouze způsobem, který nesnižuje jeho hodnotu, a pokud se nejedná o dílo anonymní, musí být uvedeno jméno autora. Ochrany se může domáhat jakákoliv osoba autorovy blízká ve smyslu ustanovení § 22 nového občanského zákoníku a to i po uplynutí trvání majetkových práv autorských. K uplatňování těchto práv jsou oprávněny i náležité právnické osoby, jež sdružují autory nebo kolektivní správce podle tohoto zákona. Zmíněná práva jsou omezena časem.⁶³

U majetkových práv autorských vyjadřují jejich osobnostní podstatu čtyři zákazy, které spolu vzájemně souvisejí a jsou uvedeny v § 26 odst. 1 nebo z něho vyplývají:

- 1) autor se jich nemůže vzdát,
- 2) jsou nepřevoditelná,
- 3) je zakázáno jejich postižení výkonem rozhodnutí, výjimkou jsou pohledávky z takových majetkových práv vzniklé,

⁶¹ KOUKAL, P., NECKÁŘ, J., *Autorská práva a práva související v daňových souvislostech*, s. 22-23

⁶² rozhodnutí Městského soudu v Praze sp. zn. 13 Co 216/90

⁶³ CHALOUPKOVÁ, H., *Autorský zákon: komentář*, s. 22-23

4) není možné zahrnout je do konkursní podstaty, což vyplývá ze zákazu jejich postižení výkonem rozhodnutí.⁶⁴

Majetková práva jsou na rozdíl od práv osobnostních **předmětem dědění**. Dle ustanovení §§ 12 až 25 AutZ je mezi ně řazeno: právo dílo užit, kterým se rozumí právo na rozmnožování, rozšiřování, pronájem, půjčování a vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla a právo na sdělování díla veřejnosti, právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní a vlastní vnitřní potřebu.⁶⁵

V případě smrti autora se použije ustanovení občanského zákoníku o dědění, jelikož jsou předmětem dědictví. Je-li více dědiců, bude na jejich vztahy k dílu uplatněno ustanovení autorského zákona o spoluautorech. Z právních úkonů týkajících se díla spoluautorů jsou tedy povinni a oprávněni všichni společně a bez rozdílu. Co se týká nakládání s dílem, tak o tom rozhodují jednomyslně.⁶⁶

Autorská práva majetková trvají dle ustanovení § 27 AutZ po dobu, co autor žil a 70 let po jeho úmrtí, není-li stanoveno jinak. Poté, co tato doba uplyne, je dílo volné a každý ho smí volně užit. Tomu, kdo poprvé zveřejní doposud nezveřejněné dílo, ke kterému doba trvání práv majetkových již uplynula, vznikají výlučná majetková práva k takto zveřejněnému dílu v míře, v jaké by je měl autor díla, pokud by jeho majetková práva k dílu ještě trvala. Právo trvá 25 let od zveřejnění díla. Sedmdesátiletá doba ochrany platí i pro díla spoluautorská, přičemž se uplatňuje zvláštní počátek běhu doby trvání autorského práva, který se počítá od smrti spoluautora, jenž ostatní přežil.⁶⁷

Zdělí-li majetková práva stát nebo mu připadnou, jsou vykonávány Státním fondem kultury České republiky jeho jménem a jedná-li se o díla audiovizuální, Státním fondem kinematografie. Příjmy z výkonu majetkových práv státu jsou příjmy uvedených státních fondů.⁶⁸

⁶⁴ CHALOUPKOVÁ, H., *Autorský zákon: komentář*, s. 26

⁶⁵ KOUKAL, P., NECKÁŘ, J., *Autorská práva a práva související v daňových souvislostech*, s. 24-25

⁶⁶ CHALOUPKOVÁ, H., *Autorský zákon: komentář*, s. 17

⁶⁷ CHALOUPKOVÁ, H., *Autorský zákon: komentář*, s. 52

⁶⁸ §26 odst. 2 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon

Pokud zanikne právnická osoba, která zdělila majetková práva k dílu a nemá právního nástupce, případnou státu. Ustanovení tohoto zákona o autorovi platí i pro jeho dědice a stát, jemuž připadlo dědictví, nevyplývá-li z jejich povahy jinak.⁶⁹

Zvláštní právní úprava se použije u zaměstnaneckého díla, jímž je myšleno dílo, jež bylo autorem vytvořeno ke splnění jeho povinností vyplývajících z pracovněprávního či služebního vztahu k zaměstnavateli nebo z pracovního vztahu mezi družstvem a jeho členem. Tato majetková práva k dílu autora jsou vykonávána zaměstnavatelem, a to jeho jménem a na jeho účet. Zemře nebo zanikne-li zaměstnavatel a nemá právního nástupce, stává se oprávněným k výkonu těchto práv autor.⁷⁰

Jelikož nelze majetková práva převést, není je možné ani ocenit. Z toho důvodu i autorský zákon obsahuje druhou část, která zahrnuje změnu zákona o oceňování v tomto smyslu. Majetková práva autorská budou tedy zařazeny do dědictví jako neocenitelná aktiva.

Dle ustanovení § 9 AutZ, nabytím vlastnického práva či jiného věcného práva k věci, pomocí kterého je dílo vyjádřeno, nevzniká oprávnění k výkonu práva dílo užít, pokud není dohodnuto nebo nevyplývá-li z tohoto zákona jinak. Udělením oprávnění k vykonání práva dílo užít jiné osobě zůstane vlastnické a jiná věcná práva k věci, prostřednictvím které je dílo znázorněno, nedotčeno, nevyplývá-li ze zvláštního právního předpisu nebo není-li dohodnuto jinak.⁷¹

Mezi práva příbuzná právu autorskému, jak již bylo řečeno, patří práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu, právo výrobce zvukového a obrazového záznamu k jeho záznamu, právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho vysílání, právo zveřejnitelů k dosud nezveřejněnému dílu, ke kterému uplynula doba trvání majetkových práv a právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu, přičemž níže bude pojednáno o prvních čtyřech uvedených.

Práva výkonných umělců jsou osobnostní povahy a jsou vázána na vlastní tvořivou samostatnou aktivitu výkonného umělce, bezprostředně tedy souvisejí s interpretovaným autorským dílem a dělí se na výlučná majetková a výlučná osobnostní. Mezi ta osobnostní patří právo rozhodnout o zveřejnění jeho uměleckého výkonu, a zda a jakým způsobem bude

⁶⁹ §26 odst. 3 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon

⁷⁰ KOUKAL, P., NECKÁŘ, J., *Autorská práva a práva související v daňových souvislostech*, s. 34

⁷¹ §9 odst. 2 zákona č. 121/2000 Sb.

uveřejněno jméno umělce, tento nárok však náleží jen sólistovi, jenž vytváří dílo sám a dirigentovi, sbormistrovi, divadelnímu režisérovi a sólistovi, jestliže výkon vytváří společně s členy uměleckého tělesa. Umělecký výkon je také chráněn před užitím způsobem, které by způsobilo újmu na pověsti umělce, například před znetvořením, zkomolením nebo jinou změnou. Uvedených práv se nelze vzdát, jsou nepřevoditelná a smrtí výkonného umělce zanikají.⁷²

Do majetkových práv se řadí právo užít svůj umělecký výkon v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě a udělit jinému smlouvou oprávnění k jeho výkonu a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním jeho výkonu pro osobní potřebu. Doba jejich trvání je 50 let od vytvoření výkonu, je-li však v této době zveřejněn jeho záznam, zanikají až za 50 let od takového zveřejnění.⁷³

Zda se tato práva dědí či nikoliv, ustanovení § 74 odkazuje na použití § 11 odst. 4, 5 a ustanovení § 26 AutZ.

Co se týká práv obrazových a zvukových záznamů a rozhlasových a televizních vysílatelů je zde příbuznost s právy autorskými nižšího stupně, jsou totiž vázány na fyzické substráty, prostřednictvím kterých jsou díla rozšiřována, resp., na něž jsou pořizovány jejich záznamy. Osobnostní práva u nich nevznikají a zařadí se do aktiv dědictví v ceně, za kterou je možné, aby byla v místě a čase ku dni smrti zůstavitele převedena, tedy ve své obvyklé ceně.

Do práv výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů spadá výlučné majetkové právo záznam užít a jinému udělit licenci k jeho vykonávání. Výrobce má rovněž nárok na odměnu v souvislosti s rozmnožováním jeho záznamu pro osobní potřebu. Právo výrobce zvukového a zvukově obrazového záznamu je převoditelné a trvá 50 let od jejich pořízení.⁷⁴

Rozhlasovým a televizním vysílatelům náleží výlučné majetkové právo užít své vysílání a udělit jinému smlouvu oprávnění k jeho výkonu. Právo vysílatele má dobu trvání 50 let po prvním vysílání a je převoditelné, tudíž i ocenitelné.⁷⁵

⁷² CHALOUPKOVÁ, H., *Autorský zákon: komentář*, s. 125

⁷³ CHALOUPKOVÁ, H., *Autorský zákon: komentář*, s. 127

⁷⁴ CHALOUPKOVÁ, H., *Autorský zákon: komentář*, s. 132

⁷⁵ CHALOUPKOVÁ, H., *Autorský zákon: komentář*, s. 139

9.5 Práva průmyslová

Mezi průmyslová práva patří ochrana výsledků technické tvůrčí činnosti, tedy vynálezy a užité vzory, dále předměty průmyslového výtvarnictví, kterými se rozumí průmyslové vzory, práva na označení, kam se řadí ochranné známky a označení původu a v neposlední řadě také konstrukční schémata polovodičových výrobků, tzn. topografie polovodičových výrobků.⁷⁶

Dle ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů, jsou vynálezy řešení z oblasti techniky, jež jsou nové, jsou výsledkem vynálezecké činnosti a zároveň je lze průmyslově využít. Vynález je nový, pokud není součástí stavu techniky, je výsledkem vynálezecké činnosti v případě, že pro odborníka nevyplývá zřejmým způsobem ze stavu techniky a je považován za průmyslově využitelný, jestliže jeho předmět může být vyráběn nebo jinak využíván v zemědělství, průmyslu či jiných odvětvích hospodářství. Právní forma ochrany vynálezu se nazývá patent. Právo na něj lze převést písemnou smlouvou a v případě úmrtí tvůrce vynálezu dochází k jeho přechodu na vynálezce právní nástupce.⁷⁷

Zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů, ve svém ustanovení § 2 písm. a) určí, že průmyslovým vzorem je myšlen vzhled výrobku nebo jeho části, jež spočívají především ve znacích linií, obrysů, tvaru, barev, struktury či materiálů výrobku samotného nebo jeho zdobení. Jelikož se u průmyslového vzoru jedná o estetickou stránku výrobku (tvar apod.), bývá označován jako vkusový.⁷⁸

Průmyslové vzory splňující podmínky tohoto zákona zapisuje Úřad průmyslového vlastnictví do rejstříku průmyslových vzorů, jenž je tímto úřadem také veden, a tím vzniká jejich právní úprava.⁷⁹

Takto zapsaný průmyslový vzor se stává předmětem vlastnictví. Může být předmětem práva zástavního či předmětem výkonu rozhodnutí. Právo k němu má původce

⁷⁶ KOUKAL, P., NECKÁŘ, J., *Autorská práva a práva související v daňových souvislostech*, s. 11

⁷⁷ JAKL, L., MACHKOVÁ, H., *Obchod nehmotnými statky: patenty, vynálezy, know-how, ochranné známky*, s. 27

⁷⁸ §2 písm. a) zákona č. 207/2000 Sb., zákon o ochraně průmyslových vzorů

⁷⁹ §1 odst. 1 zákona č. 207/2000 Sb., zákon o ochraně průmyslových vzorů

nebo jeho právní nástupce, je tedy předmětem dědictví, je převoditelné písemnou smlouvou, tudíž i ocenitelné.⁸⁰

Dalším zákonem upravujícím průmyslová práva je zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech ve znění pozdějších předpisů. Užitným vzorem je nové technické, průmyslově využitelné řešení, přesahující oblast odborné dovednosti. Vymezení tohoto pojmu je velmi podobné vymezení pojmu vynález. Technické řešení je nové, pokud není součástí stavu techniky a je považováno za průmyslově využitelné, jestliže může být opakovaně využíváno v hospodářské činnosti.⁸¹ Právně chráněn je od okamžiku zápisu do rejstříku užitných vzorů, jež provádí Úřad průmyslového vlastnictví a který ho rovněž vede.⁸²

Užitný vzor je možné převést a lze ho tedy i ocenit a právo na ochranu má původce nebo jeho právní nástupce, v případě smrti jeho majitele bude tudíž zařazen do aktiv dědictví.

Právo k ochranným známkám upravuje zákon č.441/2003 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů. Dle ustanovení § 1 je ochrannou známkou za podmínek stanovených tímto zákonem jakékoliv označení, jež je schopné grafického znázornění, především slova, včetně osobních jmen, kresby, barvy, písmena, číslice, tvar výrobku či jeho obal, jestliže je toto označení způsobilé odlišit služby nebo výrobky jedné osoby od služeb nebo výrobků osoby jiné. Ochranné známky jsou zapisovány do rejstříku ochranných známek, který vede Úřad průmyslového vlastnictví. Ochrannou známkou lze převést písemnou smlouvou nezávisle na převodu podniku a je tedy i ocenitelná, dědí se a její přechod i převod je účinný vůči třetím osobám zápisem do rejstříku.⁸³

Úprava práva na označení původu výrobku je obsažena v zákoně č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele. Tento zákon obsahuje úpravu podmínek, za kterých je možné v České republice získat ochranu zeměpisného označení nebo označení původu zboží, stejně tak i právní účinky právě zmíněné ochrany. Jsou zapisovány do rejstříku označení původu a zeměpisných označení, jež je veden Úřadem průmyslového vlastnictví. Práva z tohoto záznamu jsou uvedena

⁸⁰ §12 odst. 1 zákona č. 207/2000 Sb., zákon o ochraně průmyslových vzorů

⁸¹ §1 zákona č. 478/1992 Sb., zákon o užitných vzorech

⁸² §7 zákona č. 478/1992 Sb., zákon o užitných vzorech

⁸³ JAKL, L., MACHKOVÁ, H., *Obchod nehmotnými statky: patenty, vynálezy, know-how, ochranné známky*, s. 41

v ustanovení § 23 a jsou majetkové povahy, proto se zařadí do aktiv dědictví po zůstaviteli, kterému práva k zapsanému označení patřila.⁸⁴

Dle zákona č. 529/1991, o ochraně topografií polovodičových výrobků, ve znění pozdějších předpisů, v ustanovení § 2 určí, že topografií se rozumí série jakýmkoliv způsobem zakódovaných nebo zafixovaných zobrazení, které spolu vzájemně souvisejí a znázorňují trvalé trojrozměrné uspořádání vrstev, z kterých polovodičový výrobek sestává. Každým zobrazením je znázorněn vzor jedné vrstvy polovodičového výrobku či jeho části, případně povrchu polovodičového výrobku v dílčích stupních výroby nebo jeho části.⁸⁵

Taktéž právo na ochranu topografie je převoditelné a ocenitelné a náleží jejímu původci, či právnímu nástupci původce.

Pokud jde o oceňování průmyslových práv, tak toto je popsáno v zákoně č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), ve znění pozdějších předpisů. V ustanovení § 17 je určeno, že majetková práva, které spadají do průmyslových práv na označení nebo vyplývají z jejich užití, jsou **oceňovány** součtem budoucích diskontovaných čistých ročních výnosů, jež vyplývají z uplatňování těchto práv, a sice ode dne, kdy došlo k ocenění, s možností zohlednění míry zastarání, tedy **výnosovým způsobem**.⁸⁶

Metodu diskontování stanoví vyhláška a roční čistý výnos užívání lze zjistit ze smluv o užívání práva, jež jsou platné v den ocenění a nelze-li jej určit tímto způsobem, tak podle skutečností za předešlý kalendářní rok užívání v období pěti let, jež předcházejí roku ocenění.⁸⁷

Jelikož v řízení o dědictví je nezbytné určení obvyklé ceny celého majetku, pro účely dědění lze uvedený způsob oceňování průmyslových práv pravděpodobně použít nelze.

⁸⁴ JAKL, L., MACHKOVÁ, H., *Obchod nehmotnými statky: patenty, vynálezy, know-how, ochranné známky*, s. 46

⁸⁵ §1 odst. 1 zákona č. 529/1991 Sb., zákon o ochraně topografií polovodičových výrobků

⁸⁶ §17 odst. 1 zákona č. 151/1997 Sb., zákon o oceňování majetku

⁸⁷ §17 odst. 2 zákona č. 151/1997 Sb., zákon o oceňování majetku

10 NÁROKY Z RESTITUČNÍCH ZÁKONŮ

Mezi restituční zákony se řadí zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů.

10.1 Zákon č. 403/1990 Sb.

Předmětem úpravy tohoto zákona jsou následky majetkových křivd, které byly způsobeny fyzickým a soukromým právníkům osobám odebráním vlastnického práva k nemovitým nebo movitým věcem dle vládního nařízení č. 15/1959 Sb., o opatřeních týkajících se některých věcí užívaných organizacemi socialistického sektoru, dle zákona č. 71/1959 Sb., o opatřeních týkajících se některého soukromého domovního majetku, a znárodněním zestátněním podle výměrů některých odvětvových ministerstev, jež byly vydány po roce 1955 a odvolávají se na znárodnovací předpisy z roku 1948.⁸⁸

Za zmírnění následků majetkových křivd podle tohoto zákona je považováno vydání věci fyzické nebo soukromé právníké osobě, jíž byla zbavena na základě předpisů uvedených v § 1 zákona o zmírnění následků některých majetkových křivd, vydání kupní ceny, poskytnutí peněžní náhrady nebo doplacení rozdílu peněžní náhrady a kupní ceny.⁸⁹

Nastane-li situace, že vlastník věci zemře nebo prohlásí-li ho za mrtvého, bude odebraná věc podle ustanovení § 4 odst. 1 vydána dalším oprávněným osobám, kterými v tomto pořadí jsou:

- a) dědic ze závěti, pokud se dožil dne účinnosti zákona, tedy 1. listopadu 1990;
- b) děti vlastníka a jeho manžel, jenž je ke dni účinnosti zákona živ; nežije-li v den účinnosti zákona některý z potomků vlastníka, stávají se oprávněnými osobami jeho děti a není-li z nich žádné naživu, tak jeho potomci;
- c) rodiče vlastníka, kteří se dožili dne jeho úmrtí, pokud osoby uvedené pod písmenem b) nežijí;

⁸⁸ §1 zákona č. 403/1990 Sb., zákon o zmírnění následků některých majetkových křivd

⁸⁹ §2 zákona č. 403/1990 Sb., zákon o zmírnění následků některých majetkových křivd

d) sourozenci žijící ke dni účinnosti zákona; jestliže některý ze sourozenců ke dni účinnosti zákona není naživu, získají oprávnění jeho žijící děti.

Není-li těchto osob, odevzdá se odňatá věc dědici vlastníka a v případě, že již nežije, tak jeho žijícím dětem.⁹⁰

„Dědic ze závěti“ pravděpodobně představuje univerzálního dědice, kterým se rozumí osoba, která byla v závěti určena dědicem veškerého majetku a podmínka faktického nabytí dědictví tímto dědicem nemusí být splněna. Překážkou nabytí může být například zastavení dědického řízení pro minimální majetek zemřelého.

Oprávněné osoby smí uplatnit právo pouze na takovou část nemovitosti, která byla jejich právními nástupci skutečně vlastněna.⁹¹

Nárok do aktiv dědictví po zůstaviteli není zařazen, na oprávněné osoby dochází k přechodu ze zákona.

Oprávněná osoba může povinnou osobu vyzvat k vydání věci nebo kupní ceny do šesti měsíců ode dne účinnosti tohoto zákona, neučiní-li tak, její nárok zaniká.⁹²

Není-li oprávněných osob nebo neuplatnila-li žádná z nich nárok na vydání věci v určené lhůtě, **stává se oprávněnou osobou stát**, jenž je povinen uplatnit toto právo nejdéle do osmnácti měsíců ode dne, kdy se zákon stal účinným. Příslušné orgány republik stanoví zvláštním předpisem postup při uplatnění nároku.⁹³

10.2 Zákon č. 87/1991 Sb.

Tento zákon se týká zmírnění důsledků majetkových i dalších křivd, které vznikly pracovněprávními a občanskoprávními úkony a správními akty a byly učiněny v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 v rozporu se zásadami demokratické společnosti, která respektuje práva občanů vyjádřená Chartou Organizace spojených národů, Všeobecnou deklarací lidských práv a navazujícími mezinárodními pakty o politických, občanských, sociálních, hospodářských a kulturních právech.⁹⁴

⁹⁰ §3 odst. 1 a 2 zákona č. 403/1990 Sb., zákon o zmírnění následků některých majetkových křivd

⁹¹ nález Ústavního soudu ČR z 27. 6. 1995, I. ÚS 113/94

⁹² §19 odst. 1 zákona č. 403/1990 Sb., zákon o zmírnění následků některých majetkových křivd

⁹³ §23a zákona č. 403/1990 Sb., zákon o zmírnění následků některých majetkových křivd

⁹⁴ §1 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., zákon o mimosoudních rehabilitacích

Zmírnění následků způsobených, správními akty, občanskoprávními úkony nebo jinými protiprávními postupy tkví ve vydání věci, v poskytnutí finanční náhrady či ve zrušení některých správních aktů, případně v úpravách v oblasti sociálního zabezpečení.⁹⁵

Jestliže zemře osoba, jejíž věc přešla na stát v situacích, které jsou uvedeny v § 6 zákona o mimosoudních rehabilitacích nebo osoba, která před uplynutím lhůty, v níž směla nárok na vydání věci uplatnit, měla na věc nárok, nebo pokud byla prohlášena za mrtvou, kde dni předcházejícímu uplynutí stanovené lhůty, stávají se oprávněnými osobami dle ustanovení § 3 odst. 4 fyzické osoby splňující podmínku státního občanství České republiky, a sice v následujícím pořadí:

- a) dědic ze závěti, která byla předložena při dědickém řízení, jenž nabyl celé dědictví,
- b) dědic ze závěti, jenž nabyl část dědictví v míře, která odpovídá jeho podílu dědictví; právě uvedené se nevztahuje na situaci, kdy dědici podle závěti připadly jen jednotlivá práva nebo věci; byl-li dědic ustanovený závětí pouze k jisté části věci, jíž se týká povinnost vydání, má nárok jen na tuto věc,
- c) děti a manžel osoby, jejíž věc přešla do vlastnictví státu v případech uvedených v ustanovení § 6 zákona o mimosoudních rehabilitacích, všichni stejným dílem; pokud zemřelo dítě předtím, než uplynula zákonná lhůta, stávají se oprávněnými osobami jeho potomci, a zemřel-li z nich některý, potom jeho děti,
- d) rodiče osoby, jejíž věc přešla do vlastnictví státu v případech vymezených v ustanovení § 6 uvedeného zákona
- e) sourozenci osoby, jejíž věc přešla do vlastnictví státu v případech stanovených v ustanovení § 6, a zemřel-li některý z nich, stávají se oprávněnými jeho děti.⁹⁶

Tato úprava se liší od zákona o zmírnění následků některých majetkových křivd tím, že v tomto případě osobami oprávněnými mohou být pouze občané České republiky.

Slovní spojení „dědic ze závěti, jež byla předložena při dědickém řízení, který nabyl celé dědictví“ se vyvíjelo. Ústavní soud České republiky ve svém nálezu ze dne 19. 10. 1995 sp. zn. IV. ÚS 109/94 vyslovil názor, že dědic ze závěti musel skutečně nabýt celé dědictví.⁹⁷

⁹⁵ §2 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., zákon o mimosoudních rehabilitacích

⁹⁶ §3 odst. 4 zákona č. 87/1991 Sb.

⁹⁷ náleží Ústavního soudu ČR z 19. 10. 1995, sp. zn. IV. ÚS 109/94

V nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 28. 11. 2001 sp. zn. II. ÚS 408/01 je vyjádřen opačný názor. Podle něj nezáleželo na tom, zda univerzální závětní dědic něco z dědictví nabyt, byl tedy oprávněnou osobou i za situace, kdy mu nebylo vydáno z dědictví nic z důvodu smrti zůstavitele, který by majetek zanechal, a řízení bylo proto zastaveno.⁹⁸

I zde se jedná o přechod ze zákona, restituční nárok se tedy do aktiv dědictví po zůstaviteli opět nezařadí.

Oprávněná osoba má možnost vyzvat povinnou osobu k vydání věci do šesti měsíců, pokud této příležitosti nevyužije, její nárok zaniká. Jestliže tak neučinila nebo není-li oprávněných osob, **přechází nárok na stát**, který musí uplatnit toto právo nejpozději do 18 měsíců ode dne účinnosti tohoto zákona. Postup při uplatnění nároku státu stanoví i v tomto případě zvláštním předpisem příslušný orgán.⁹⁹

10.3 Zákon č. 229/1991 Sb.

Zákon o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku se snaží zmírnit následky některých majetkových křivd, ke kterým došlo vůči vlastníkům lesního a zemědělského majetku v letech 1948 až 1989, zlepšit péči o lesní a zemědělskou půdu obnovou původních vlastnických vztahů k půdě a upravit vlastnické vztahy k půdě podle zájmů hospodářského rozvoje venkova a požadavky na tvorbu životního prostředí a krajiny.

Dle ustanovení § 1 se zákon o půdě a jinému zemědělskému majetku vztahuje na

- a) půdu tvořící zemědělský půdní fond nebo do něj náležící a v míře, již stanovil tento zákon, i na půdu tvořící lesní půdní fond;
- b) hospodářské budovy, obytné budovy a jiné stavby, které patří k původní zemědělské usedlosti, i se zastavěnými pozemky;
- c) hospodářské a obytné budovy a stavby, které slouží lesní a zemědělské produkci nebo s ní souvisejícímu vodnímu hospodářství, včetně zastavěných pozemků;
- d) jiný zemědělský majetek určený v ustanovení § 20, tedy živý a mrtvý inventář a zásoby, pokud je jejich původní vlastník vnesl do zemědělského družstva nebo mu byly odebrány či jinak bezúplatně převedeny v době od 25. února 1948 do 1. ledna 1990.¹⁰⁰

⁹⁸ nález Ústavního soudu ČR z 28. 11. 2001, sp. zn. II. ÚS 408/01

⁹⁹ §34 zákona č. 87/1991 Sb.

¹⁰⁰ §1 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb.

Oprávněnou osobou je občan České republiky, jehož půda, stavby a budovy, které patří k původní zemědělské usedlosti, přešly na stát nebo na jinou právnickou osobu v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 způsobem určeným v ustanovení § 6 odst. 1. zákona o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, tedy např. v důsledku smlouvy o darování nemovitostí, která byla uzavřena dárce v nouzi nebo dražebního řízení provedeného za úhradu pohledávky státu.¹⁰¹

Pokud zemřela osoba, jejíž nemovitost se stala od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 vlastnictvím státu či jiné právnické osoby v situacích uvedených v § 6 uvedeného zákona, před uplynutím stanovené lhůty nebo pokud ji předtím, než uplyne tato lhůta, prohlásí za mrtvou, stávají se oprávněnými osobami fyzické osoby, které jsou občany České republiky, a to v následujícím pořadí:

- a) dědic ze závěti, která byla předložena při dědickém řízení, jenž nabyl celé dědictví,
- b) dědic ze závěti, jenž nabyl vlastnictví v rozsahu, který odpovídá jeho podílu dědictví; to se nevztahuje na situaci, kdy dědici podle závěti připadly jen jednotlivá práva nebo věci; byl-li dědic ustanoven závětí jen k určité části nemovitosti, jíž se týká povinnost vydání, má nárok jen na tuto část nemovitosti,
- c) děti a manžel osoby uvedené v ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., všichni stejným dílem; zemřelo-li dítě předtím, než uplynula zákonná lhůta, stávají se oprávněnými osobami jeho potomci, a zemřel-li z nich některý, jeho děti,
- d) rodiče osoby vymezené v odst. 1 téhož ustanovení,
- e) sourozenci osoby uvedené v odst. 1, a zemřel-li některý z nich, stávají se oprávněnými jeho děti a manžel.¹⁰²

Okruh oprávněných osob je velmi podobný s okruhem osob v zákoně o mimosoudních rehabilitacích. Ovšem v tomto případě, zemře-li některý ze sourozenců zůstavitele, jsou oprávněnými nejen jeho děti, ale i a manžel, který je zde navíc.

Oprávněná osoba uplatní nárok u pozemkového úřadu a současně vybidne povinnou osobu k vydání nemovitosti. Tyto subjekty mezi sebou **uzavřou dohodu** o vydání

¹⁰¹ §4 odst. 1 *zákona č. 229/1991 Sb.*

¹⁰² §4 odst. 2 *zákona č. 229/1991 Sb.*, zákon o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku

nemovitosti a jsou povinni tak učinit do 60 dnů od podání výzvy. Dohodu schvaluje pozemkový úřad rozhodnutím vydaným ve správním řízení. Tentýž úřad rovněž provede rozhodnutí o vlastnictví oprávněného k nemovitosti, pokud k dohodě nedošlo.¹⁰³

Zákon o půdě obsahuje i úpravu přechodu nároku na dědice, kdy oprávněná osoba před smrtí uplatnila právo na to, aby jí byla nemovitost vydána, a k výdeji rozhodnutí dle ustanovení § 9 nedošlo. V takovém případě přechází nárok na dědice.¹⁰⁴

¹⁰³ §9 odst. 1 a 2 zákona č. 229/1991 Sb., zákon o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku

¹⁰⁴ §4 odst. 4 zákona č. 229/1991 Sb., zákon o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku

11 PRAKTICKÁ ČÁST

11.1 Modelový příklad

Smrtí zaměstnance zaniká nejen pracovní poměr, ale i ostatní základní pracovněprávní vztahy, neboť i obsahem pracovněprávních vztahů založených dohodou o pracovní činnosti nebo dohodou o provedení práce je pracovní závazek zaměstnance, který musí být splněn osobně a nelze jej převést na třetí osobu. Peněžité práva zaměstnance však jeho smrtí nezanikají a existují relativně nezávisle na zaniklém základním pracovněprávním vztahu. Přecházet však mohou jen taková práva, která v základním pracovněprávním vztahu vznikla před smrtí zaměstnance a v okamžiku smrti zaměstnance existovala.

Zaměstnanec, řekněme mu pan X, měl průměrný měsíční výdělek 15 000 Kč a zemřel při autohavárii na pracovní cestě, tedy následkem pracovního úrazu dříve, než mu byla zaměstnavatelem vyplacena mzda za uplynulý měsíc 15 000 Kč a přiznaná mimořádná odměna ve výši 40 000 Kč za splnění výjimečného, zvláště významného a neodkladného pracovního úkolu. Navíc má nárok na dalších 5000 Kč za práci provedenou v měsíci, ve kterém zemřel, dohromady je tudíž zaměstnavatel povinen vyplatit pozůstalým 60 000 Kč.

Po zemřelém zaměstnanci zůstala manželka, se kterou žil ve společné domácnosti ale již spolu nehospodařili, šestnáctiletou dceru a osmnáctiletého syna, každý z nich by tedy jako dědic ze zákona dostal jednu třetinu dědictví. Nicméně zesnulý před smrtí sepsal závěť, ve které je všechen jeho majetek odkázán milence, a zároveň zletilý syn vyděděn. Mezi osoby, jež nedědí, patří tedy syn a manželka, dcera nabyde jako neopomenutelný nezletilý dědic jednu třetinu dědictví, tudíž kolik jí patří ze zákona, dědičce ze závěti náleží dvě třetiny pozůstalosti, tedy to, co nepřipadlo synovi a manželce.

Co se týká mzdových nároků zaměstnance, v praxi občas vznikají situace, které se pozůstalým zdají nespravedlivé, jelikož se může přihodit, jako v tomto případě, že manželé spolu v podstatě nežijí a nehospodaří, například z toho důvodu, že jsou v rozvodovém řízení, nebo z jiných příčin. Pracovněprávní úprava v tomto případě vychází z vyživovací povinnosti zemřelého zaměstnance a předpokládá obtížnou sociální situaci v rodině zemřelého zaměstnance, druhý pozůstalý manžel je tedy i přesto oprávněn k vyplacení peněžitých nároků, jelikož manželé se formálně stále dělí o společnou domácnost, a to i v tom případě, kdy byla zesnulým zanechána závěť ve prospěch jiných pozůstalých, případně

příslušníky své rodiny vydědil. Manželka tedy dostane ze mzdových nároků zaměstnance 45 000 Kč, zbylých 15 000 Kč se bude dědit a bude rozděleno podle dědických pravidel občanského zákoníku mezi milenku a dceru zesnulého. Milenka obdrží dvě třetiny, tedy 10 000 Kč a nezletilé dceři případně jedna třetina, tudíž 5000 Kč.

Nežil-li by již zemřelý zaměstnanec před svým úmrtím s manželkou ve společné domácnosti z důvodu probíhajícího rozvodového řízení, a to ani s nezletilou dcerou, o níž by pečovala její matka (jeho manželka), ale žil by ve společné domácnosti se svou matkou, získala by jeho matka z jeho mzdových práv 45 000 Kč, milence (testamentární dědičce) a dceři (dědičce ze zákona) a by připadlo stejně. Pokud by zaměstnanec před svou smrtí žil ve společné domácnosti se svou milenkou, všechny mzdové nároky zaměstnance by se staly předmětem dědictví a družka by obdržela dvě třetiny ze mzdových práv, tedy 40 000 Kč a zbylá jedna třetina, 20 000 Kč, by náležela dceři.

Pan X byl v březnu na tři týdny na dovolené v zahraničí, v červnu onemocněl vážnou nemocí a v srpnu následně zemřel. Poměrnou část dovolené ke dni zániku pracovního poměru tvoří dvanáct dnů. Z toho důvodu, že zaměstnancem bylo vyčerpáno při jeho pobytu v zahraničí patnáct dnů, přečerpal nárok na dovolenou o tři dny. Zaměstnavatel však nemůže po pozůstalých vyžadovat odškodnění za tyto tři dny řádné dovolené, jelikož úmrtím zaměstnance práva zaměstnavatele pominou, mimo práv, o nichž bylo pravomocně učiněno rozhodnutí nebo jež zaměstnanec před svým úmrtím písemně uznal co do důvodů i výše, a dále kromě práv na náhradu škody, jež byla způsobena záměrně. O žádnou výjimku se v tomto případě nejedná, zaměstnavatel není tedy oprávněn domáhat se po pozůstalých náhrady za přečerpanou řádnou dovolenou.

Co se týká nemocenských dávek, tedy nikoliv náhrady mzdy, tak pan X zemřel po vzniku nároku na dávky a oprávnění k vyplacení částek, jež mu nebyly vyplaceny, přechází postupně na osoby jmenované v ustanovení § 51 zákona o nemocenském pojištění v následujícím pořadí na manželku, děti a rodiče, jestliže žili s pojištěncem v čase jeho úmrtí ve společné domácnosti. V našem případě se tedy oprávněnou osobou stává, i přesto, že byla závětí vyděděna, manželka, která vstupuje rovněž do řízení o dávce. Manželce zemřelého bude správou sociálního zabezpečení vyplacena do jeho smrti nevyplacená nemocenská dávka. Manželka je také oprávněna uplatnit nárok na výplatu dávky, jež Pan X před svou smrtí neuplatnil. Pokud by nežila manželka ani děti se zesnulým ve společné domácnosti,

byly by se nemocenské dávky dědictvím, avšak neuplatnil by-li nárok na dávku zemřelý, nemohl by je uplatnit nikdo.

Pan X měl uzavřeno životní pojištění s pojistnou částkou na smrt. Výše pojistky je individuální a závisí na každém, jaké má možnosti a požadavky. Každý by měl podle životního standardu posoudit, jaká částka by byla pro jeho rodinu vhodná, aby ztrátu příjmů vydělávajícího člena rodiny pomohla vyřešit a na základě toho si spočítat, na jakou částku by měl být pojištěn. Pro případ zabezpečení rodiny se doporučuje smluvit si pojistnou částku na smrt zhruba ve výši odpovídající trojnásobku ročního platu. V našem případě zaměstnanec pobíral měsíční mzdu 15 000 korun, pojistná částka na smrt, nemá-li rodina jiné finanční závazky, by měla být přibližně 540 000 korun. Pan X byl skutečně pojištěn na 540 000 Kč, nikoli však proto, že by myslel na svou rodinu a chtěl ji zabezpečit, jako obmyšlenou osobu si totiž v pojistné smlouvě určil opět milenku. Částka tedy připadne jí.

Pokud by zaměstnanec zemřel na následky nemoci a neměl by sjednáno životní pojištění, ale pouze pojištění úrazové s rozsahem například: pojistná částka pro případ úmrtí na následky úrazu 200 000 Kč, trvalé následky 500 000 Kč, pojistné za měsíc se rovná 180 Kč a platil by navíc ještě 3000 Kč za měsíc jako splátku stavebního úvěru (má úvěr ve výši 250 000 Kč), pozůstali by museli doplatit úvěr ze stavebního spoření ze svého. Jelikož by bylo uzavřeno jen úrazové pojištění a tím jej kryto pouze úmrtí způsobené úrazem, nikoliv nemocí, zůstala by pojistná částka pro případ smrti nevyplacena. Pokud by zaměstnanec postupoval správně, ujednal by si například rizikové životní pojištění na období 10 let, tedy na dobu shodnou se splácením úvěru s pojistnou částkou na smrt ve výši 250 000 Kč, za něž by zaplatil 150 Kč měsíčně.

Pan X před smrtí žil se svou manželkou a dvěma dětmi jako nájemce v nedružstevním bytě. Jelikož všichni tři členové jeho domácnosti splňují podmínky přechodu nájmu, tedy žili s ním v bytě ke dni jeho smrti a nemají vlastní byt, přejdou práva a povinnosti z nájmu na všechny společně a nerozdílně. Nájem bytu po jeho přechodu skončí nejpozději uplynutím dvou let ode dne, kdy nájem přešel. Jinak je tomu u neplnoleté dcery, neboť ke dni přechodu nájmu nedosáhla věku osmnácti let. V jejím případě skončí nájem nejpozději dnem, kdy dosáhne věku dvaceti let, pokud se pronajímatel s nájemcem nedohodnou jinak.

12 ZÁVĚR

Cílem této práce bylo shrnout práva a povinnosti, které přecházejí v případě smrti fyzické osoby na jiné subjekty jinak než děděním. Jedná se především o práva majetková a lze je na základě společných znaků rozdělit do dvou skupin.

V první skupině přecházejí na oprávněné osoby mimo rámec dědění peněžní prostředky. Patří sem mzdové nároky zaměstnance a peněžité nároky vojáka z povolání, nároky na dávky důchodového pojištění, nemocenského pojištění a státní sociální podpory, dále pojistné plnění a nároky z penzijního připojištění, tj. nároky, které jsou podrobněji popsány v třetí, čtvrté, páté a šesté kapitole.

Pro druhou skupinu je charakteristické, že na oprávněné subjekty za určitých podmínek nepřecházejí peněžní prostředky, ale určitá práva a povinnosti. Konkrétně se jedná o nájem nedružstevního bytu, členský podíl v bytovém družstvu, živnostenské oprávnění, postmortální ochrana osobnosti, oprávnění v případě úmrtí pacienta, majetková práva autorská a práva průmyslová. Tyto jsou detailněji popsány v sedmé, osmé a deváté kapitole.

Zvlášť bych zmínila nároky z restitučních zákonů, jelikož pro ně je charakteristické, že jejich právní úprava, resp. právní úprava přechodu mimo dědění, byla aktuální v tom daném období. Nároky z restitučních zákonů jsou podrobněji popsány v kapitole desáté.

Tato práva tvoří specifický okruh práv a povinností, která smrtí jedince nezanikají, nýbrž přecházejí přímo ze zákona na třetí osoby. Nejsou vázány na rozhodnutí o dědictví, předmětem dědictví se však mohou stát, nejsou-li splněny podmínky stanovené v zákoně pro právoplatný přechod. Jejich nabyvatelé nenesou žádnou odpovědnost za dluhy zemřelého, výjimka je však u osob, které žily s nájemcem do jeho smrti ve společné domácnosti, ti jsou zavázány společně a nerozdílně z dluhů, které z nájmu vznikly před úmrtím nájemce. Jejich okruh se nemusí, ale může, shodovat s okruhem dědiců. Pokud neexistují oprávněné osoby, právo či povinnost buď zanikne, nebo se opět stane předmětem dědění.

Nabízí se otázka, z jakého důvodu u nich zákon dává přednost přechodu na další subjekty mimo rámec dědění. Dle mého názoru je tomu především proto, že během života zůstavitele ve většině případů sloužily k uspokojení potřeb jeho i členů jeho domácnosti a protože již za života zesnulého s nimi souviselo uhrazování hmotných a kulturních potřeb osob zůstaviteli blízkých. Myslím si, že toto řešení se dá považovat za spravedlivé a přechod

takovýmto způsobem považují za opodstatněný, zvláště například u přechodu nájmu bytu, kde další podmínkou je absence vlastního bytu. Je tak spravedlivě zajištěna a do budoucna vyřešena bytová situace těch osob, které se zesnulým byt sdíleli, zvláště s ohledem na jeho potomky, kteří v tomto případě mají přednostní právo.

Co se týká jednotné úpravy, která by vymezila, jaká práva a povinnosti zanikají a která naopak přecházejí na třetí osoby, tak ta v našem platném právním řádu bohužel chybí. O tom, že určité právo přechází v případě úmrtí fyzické osoby mimo rámec dědění, na základě jakých principů a na které konkrétní osoby, se dozvídáme z jednotlivých, ve vztahu k občanskému zákoníku zvláštních, právních předpisů, jež mohou být navíc zařazeny do různých právních odvětví. Úprava je tak dosti roztráštěná a dle mého názoru je složité se orientovat v tom, které konkrétní právo přechází právě mimo rámec dědění.

13 SEZNAM POUŽITÝCH ZRDOJŮ

MIKEŠ, Jirí a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 432 s. Praktik. ISBN 978-80-87212-79-0.

JAKUBKA, Jaroslav. *Zákoník práce s výkladem: právní stav k 1. 3. 2005*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2011, sv. Právo pro praxi. ISBN 8024712075.

ANDRAŠČÍKOVÁ, Marie, Pavla. HLOUŠKOVÁ, Eva HOFMANNOVÁ, Pavel KNEBL, Zdeněk SCHMIED, Ludmila TOMANDLOVÁ a Ladislav TRYLČ. *Zákoník práce: prováděcí nařízení vlády a další související předpisy s komentářem k 1. 1. 2014*. 8. aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2014, 1247 s. Práce, mzdy, pojištění (ANAG). ISBN 978-80-7263-850-5.

NEŠČÁKOVÁ, Libuše. *Zákoník práce 2014 s výkladem: právní stav k 1. 1. 2014*. 8. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014, sv. Právo pro praxi. ISBN 978-80-247-5125-2.

SCHMIED, Zdeněk a Ladislav TRYLČ. *Zákoník práce 2014 stručný komentář, možnosti řešení a jejich meze*. Olomouc: ANAG, 2006-, sv. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-848-2.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta a Jan PŘIB. *Zákon o nemocenském pojištění s komentářem a příklady od 1. 1. 2014*. Olomouc: ANAG, 2006-, sv. Práce, mzdy, pojištění (ANAG). ISBN 978-80-7263-856-7.

Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 315 s. Práce, mzdy, pojištění (ANAG). ISBN 978-80-7478-013-4.

NOVOTNÝ, Petr, Petra BUDÍKOVÁ, Jitka IVČICOVÁ, Kristina KEDROŇOVÁ, Ilona ŠTROSOVÁ a Monika ŠTÝSOVÁ. *Nový občanský zákoník.: Smluvní právo*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 230 s. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5164-1.

TARABA, Milan. *Rádce nájemníka bytu*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2008, 271 s. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-2592-5.

KORECKÁ, Věra. *Přehled judikatury ve věcech nájmu bytu*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, 847 s. Judikatura (Wolters Kluwer), 71. sv. ISBN 978-807-3576-370.

HORZINKOVÁ, Eva. *Živnostenský zákon v praxi*. 6., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2008, sv. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-615-0.

ŠTĚPÁNOVÁ, Silvie. *Zakládáme a provozujeme živnost: podnikání podle živnostenského zákona*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007, x, 210 s. Právo pro denní praxi. ISBN 978-802-5117-354.

KOUKAL, Pavel a Jan NECKÁŘ. *Autorská práva a práva související v daňových souvislostech: ochrana autorských děl, zaměstnanecká díla, licenční smlouvy, databáze,*

zdaňování příjmů, zdravotní pojištění, pojistné na sociální zabezpečení. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2011, 247 p. ISBN 978-807-2636-877.

CHALOUPKOVÁ, Helena. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xii, 477 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-432-2.

MALÝ, Josef. *Obchod nehmotnými statky: patenty, vynálezy, know-how, ochranné známky*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 1995, xiii, 257 s. ISBN 80-717-9320-5.

Legislativa

zákon č. 478/1992 Sb., zákon o užitných vzorech

zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

zákon č. 221/1999 Sb., zákon o vojácích z povolání

zákon č. 155/1995 Sb., zákon o důchodovém pojištění

zákon č. 187/2006 Sb., zákon o nemocenském pojištění

zákon č. 117/1995 Sb., zákon o státní sociální podpoře

zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

zákon č. 42/1994 Sb., zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem

zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon

zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách

zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon

zákon č. 207/2000 Sb., zákon o ochraně průmyslových vzorů

zákon č. 529/1991 Sb., zákon o ochraně topografií polovodičových výrobků

zákon č. 151/1997 Sb., zákon o oceňování majetku

zákon č. 403/1990 Sb., zákon o zmírnění následků některých majetkových křivd

zákon č. 87/1991 Sb., zákon o mimosoudních rehabilitacích

zákon č. 229/1991 Sb., zákon o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku

Internetové zdroje

www.zakonyprolidi.cz

www.judikaty.info

www.nsoud.cz